

**Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά
Συγγράμματα και Βοηθήματα**
www.kallipos.gr

Οδηγός εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων (α' έκδοση)

Η Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης της Δράσης «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα / Κάλλιπος» έχει συντάξει και δημοσιεύει έναν «Οδηγό εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων», με χρηστικές οδηγίες, αφενός για τους συγγραφείς των ακαδημαϊκών ηλεκτρονικών συγγραμμάτων ανοικτής πρόσβασης που έχουν συμμετάσχει στη Δράση "Κάλλιπος" του ΣΕΑΒ, αφετέρου για όλους τους -εν δυνάμει- δημιουργούς (και χρήστες) ηλεκτρονικών συγγραμμάτων ανοικτής πρόσβασης (open e-textbooks).

Σε περίπτωση που χρειάζεστε επιπλέον διευκρινίσεις, μπορείτε να επικοινωνείτε με τη Δράση (Γραφείο Αρωγής Χρηστών, τηλ.: 210-7724489, e-mail: helpdesk@kallipos.gr).

Hellenic Academic Libraries Link

HEALINK
Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Σύνδεσμος Ελληνικών
Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

 grnet
Networking Research and Education

Εθνικό Δίκτυο
Έρευνας και Τεχνολογίας

Εθνικό
Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ε.Π. "Εκπαίδευση
και Δια Βίου Μάθηση"

 ΕΣΠΑ
2007-2013
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα Οδηγού

Από τη σελίδα των Περιεχομένων μεταβαίνετε στο θέμα που αναζητάτε με υπερσύνδεσμο που σας μεταφέρει στο αντίστοιχο σημείο του Οδηγού.

Πρόλογος	3
Συντομεύσεις - Ακρωνύμια	4
Εισαγωγή στην εκκαθάριση πνευματικών δικαιωμάτων	5
1. Βασικές έννοιες της πνευματικής ιδιοκτησίας	5
2. Διαδικασία εκκαθάρισης των υπό ενσωμάτωση έργων από πνευματικά δικαιώματα	6
2.1 Καταγραφή και ταυτοποίηση έργων τρίτων δημιουργών	6
2.2 Διερεύνηση του καθεστώτος πνευματικής ιδιοκτησίας που διέπει έκαστο έργο	7
2.2.1 Αξιοποιώντας το Έντυπο Απογραφής σ' αυτό το στάδιο	12
2.2.2 Περιεχόμενο από αλλοδαπά δικαιικά συστήματα	12
2.2.3 Η εφαρμογή της ρήτρας "fair use" στα προστατευόμενα έργα	13
2.2.4 Ορφανά Έργα	16
2.2.5 Συνεργασία με τους συντελεστές συγγραφικής προσπάθειας	17
2.3 Εκκαθάριση πνευματικών δικαιωμάτων, όπου απαιτείται	18
2.4 Υιοθέτηση εναλλακτικών μοντέλων	24
3. Διαδικασία ορθής αναφοράς-παραπομπής στα έργα που ενσωματώνονται στο σύγγραμμα	25
3.1 Οδηγίες παραπομπής	25
3.2 Οδηγίες καταγραφής πνευματικής ιδιοκτησίας	30
4. Οδηγίες αναζήτησης εικόνων που αδειοδοτούνται με άδειες ανοικτού περιεχομένου	34
4.1 Google Images	34
4.2 Δικτυακοί τόποι αναζήτησης εικόνων πλέον της Google	35
5. Μέθοδο επισήμανσης του συγγράμματος με μια άδεια Creative Commons	36
5.1 Δημιουργία περιγραφικού κειμένου και γραφικής παράστασης	36
Βιβλιογραφικές αναφορές	39

Πρόλογος

Ο «Οδηγός εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων» της Δράσης «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα / Κάλλιπος» του «Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών / ΣΕΑΒ» είναι ένα πνευματικό έργο της Νομικής Συμβούλου της Δράσης, Αικατερίνης Βράττη.

Η γλωσσική επιμέλεια του περιεχομένου πραγματοποιήθηκε από τη φιλόλογο της Δράσης, Σταματίνα Κ. Κουτσίλεου.

Την έντυπη έκδοση του Οδηγού επιμελήθηκε η γραφίστρια της Δράσης, Ροζίτα Ταμπακοπούλου.

Νικόλαος Μήτρου,

Επιστημονικά Υπεύθυνος της Δράσης «Κάλλιπος»,

Πρόεδρος ΣΕΑΒ

Συντομεύσεις - Ακρωνύμια

ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΑΠΘ	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Αρμεν	Αρμενόπουλος (επιστημονικό περιοδικό -εκδ. Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης)
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιρειών
ΔΣΑ	Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκή/-ές Κοινότητα/-ες
ΕΛΚΕ	Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕφΘεσ	Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (επιστημονικό περιοδικό)
ΟΠ	Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας
ΣΕΑΒ	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΠΠΟ	Υπουργείο Πολιτισμού
ΥΠΠΟΤ	Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΑΡΑ	American Psychological Association
CC	Creative Commons
CC0	Creative Commons Zero
CD	Compact Disc
GFDL	GNU Free Documentation License
HTML	Hyper Text Markup Language
ΟΗΜ	Office for Harmonization in the Internal Market
PD	Public Domain
PDM	Public Domain Mark
RDFa	Resource Description Framework in Attributes
TRIPS	Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
URL	Uniform Resource Locator
WCT	WIPO Copyright Treaty
WIPO	World Intellectual Property Organization

Εισαγωγή στην εκκαθάριση πνευματικών δικαιωμάτων

Ο παρών Οδηγός **απευθύνεται** καταρχήν στα μέλη των Συγγραφικών Ομάδων που έχουν ήδη δημιουργήσει ηλεκτρονικά συγγράμματα στο πλαίσιο της Δράσης «Κάλλιπος» (<https://www.kallipos.gr/el/>), τα οποία και διατίθενται (2015 και εξής) από το ψηφιακό Αποθετήριο Ανοικτής Πρόσβασης «Κάλλιπος» (<https://repository.kallipos.gr/>) του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών / ΣΕΑΒ (<http://www.seab.gr/>), καθώς και **σε μελλοντικούς δημιουργούς ηλεκτρονικών συγγραμμάτων Ανοικτής Πρόσβασης**.

Σκοπός του είναι η **ενημέρωση των συγγραφέων αναφορικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη χρήση υλικού τρίτων δημιουργών / δικαιούχων πνευματικής ιδιοκτησίας**, δεδομένου ότι η άγνοια βασικών εννοιών της πνευματικής ιδιοκτησίας και των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη χρήση ενός πρωτότυπου έργου οδηγεί συχνά σε ακούσιες προσβολές του δικαίου. Προκειμένου, λοιπόν, να αποφευχθεί η αθέμιτη χρήση του, ο Οδηγός **περιέχει χρηστικές πληροφορίες για τα εξής:**

1) βασικές έννοιες της πνευματικής ιδιοκτησίας, 2) διαδικασία εκκαθάρισης των υπό ενσωμάτωση έργων από πνευματικά δικαιώματα, 3) διαδικασία ορθής αναφοράς-παραπομπής στα έργα που ενσωματώνονται στο σύγγραμμα, 4) οδηγίες αναζήτησης εικόνων που αδειοδοτούνται με άδειες ανοικτού περιεχομένου και 5) μέθοδο επισήμανσης του συγγράμματος με μια άδεια Creative Commons.

1. Βασικές έννοιες της πνευματικής ιδιοκτησίας

Τι θα πρέπει να γνωρίζει ένας συγγραφέας/δημιουργός:

α. **Η αναπαραγωγή και διάθεση ενός έργου τρίτου δημιουργού χωρίς την άδεια του ιδίου ή του δικαιούχου πνευματικής ιδιοκτησίας πιθανόν να συνιστά προσβολή της νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας.** Ακόμα και η -εκ των υστέρων- απομάκρυνση ενός έργου από τη βάση δεδομένων που το φιλοξενεί δεν αίρει την παράβαση.

β. **Ο δημιουργός αποκτά το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας επί του έργου από τη στιγμή της δημιουργίας του** (άρ. 1, ν. 2121/1993), χωρίς να απαιτούνται ορισμένες διατυπώσεις για τη γέννηση και άσκησή του (άρθρο 5 παρ. 2 Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης). Ως εκ τούτου, οι δημιουργοί δεν είναι υποχρεωμένοι να επιθέσουν στο έργο τον συμβολισμό «©» ή την ένδειξη Copyright, ("What is copyright?", χ.η.), για να ισχύσει η προστασία του νόμου.

γ. **Η παραπομπή στον δημιουργό δεν αίρει την υποχρέωση του συγγραφέα να αιτηθεί την παραχώρηση άδειας χρήσης από τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας**, προκειμένου να καταστεί επιτρεπτή η χρήση του έργου.

δ. Το γεγονός ότι ένα έργο είναι δημοσιευμένο στο διαδίκτυο δεν σημαίνει ότι δεν **προστατεύεται από την πνευματική ιδιοκτησία**.

ε. Η προσβολή πνευματικής ιδιοκτησίας γεννά αξίωση αποζημίωσης υπέρ του δικαιούχου πνευματικής ιδιοκτησίας, η οποία αντιστοιχεί τουλάχιστον στο διπλάσιο της ειθισμένης ή κατά νόμο καταβαλλόμενης αμοιβής. Επίσης, μια τέτοιου είδους παράβαση μπορεί να επισύρει ποινή φυλάκισης ενός (1) έτους και χρηματική ποινή ύψους 2.900 -15.000 ευρώ.

Συνοπτικά: το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας ισχύει στο διαδίκτυο, όπως ισχύει και για τα έντυπα έργα. Έργα όπως **κείμενα, φωτογραφίες, μουσική, βίντεο και όσα ακόμα είδη έργων προβλέπονται στο άρθρο 2 του ν. 2121/1993 δεν μπορούν να αντιγραφούν**, ακόμη και αν δεν υπάρχει ένδειξη ότι το έργο υπόκειται σε πνευματικά δικαιώματα.

Προκειμένου να αποφευχθεί πιθανή προσβολή πνευματικών δικαιωμάτων, συστήνεται να **ενσωματώνετε στο σύγγραμμά σας οποιοδήποτε έργο, συμπεριλαμβανομένων κειμένων, φωτογραφιών, μουσικής ή βίντεο, μόνον εφόσον:** α) έχετε αιτηθεί άδεια χρήσης από τον δικαιούχο πνευματικών δικαιωμάτων ή β) έχετε, τουλάχιστον, καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η αναπαραγωγή και διάθεσή του είναι νομικά επιτρεπτή, κατόπιν προσεκτικής μελέτης της σελίδας πνευματικών δικαιωμάτων, αν πρόκειται για σύγγραμμα, ή των Όρων Χρήσης, αν πρόκειται για δικτυακό τόπο.

2. Διαδικασία εκκαθάρισης των υπό ενσωμάτωση έργων από πνευματικά δικαιώματα

Η διαδικασία εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων απαρτίζεται από τα ακόλουθα **στάδια**:

1. Καταγραφή και ταυτοποίηση έργων τρίτων δημιουργών.
2. Διερεύνηση του καθεστώτος πνευματικής ιδιοκτησίας που διέπει έκαστο έργο.
3. Εκκαθάριση πνευματικών δικαιωμάτων, όπου απαιτείται.
4. Υιοθέτηση εναλλακτικών μοντέλων, όταν το στάδιο 3 είναι χρονοβόρο και κοστοβόρο ή δεν έχει αποδώσει η προσπάθεια.

2.1 Καταγραφή και ταυτοποίηση έργων τρίτων δημιουργών

Αρχικά, είναι **αναγκαίο να καταγραφούν όλα, ανεξαιρέτως, τα έργα τρίτων δημιουργών που επιθυμείτε να ενσωματώσετε στο σύγγραμμά σας**, χωρίς δηλαδή να αποτελέσει κριτήριο καταγραφής το γεγονός ότι, τελικά, μόνο για ορισμένα απ' αυτά θα απαιτηθεί να δρομολογηθεί η διαδικασία εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων.

Στο στάδιο αυτό (στάδιο 1), απλώς σημειώστε ορισμένες, περιγραφικές κυρίως, **πληροφορίες** που αφορούν τα «ξένα» έργα, όπως τίτλος, τύπος και μέγεθος του πρωτογενούς υλικού (π.χ. κείμενο, εικόνα, σχήμα κ.ά.).

2.2 Διερεύνηση του καθεστώτος πνευματικής ιδιοκτησίας που διέπει ένα έργο

Το εν λόγω στάδιο (στάδιο 2) είναι το πιο κρίσιμο αυτής της διαδικασίας, αφού **από το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας που διέπει το έργο θα κριθεί εάν απαιτείται η αποστολή αιτήματος παροχής άδειας χρήσης ή όχι**. Καταρχήν ελέγξτε να εξετάσετε τις πληροφορίες που θα δρομολογήσουν την εκκαθάριση των πνευματικών δικαιωμάτων επί του έργου, δηλαδή **εντοπίστε και καταγράψτε το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας**.

Εάν διαπιστώσετε ότι το έργο διέπεται από την πνευματική ιδιοκτησία (Copyright), τότε θα πρέπει να αιτηθείτε την παροχή άδειας χρήσης στον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας του έργου, γι' αυτό είναι κρίσιμο να έχετε ήδη καταγράψει τα στοιχεία επικοινωνίας του (βλ. στάδιο 3). Συνημμένο θα βρείτε το σχετικό Έντυπο Απογραφής του Υλικού ([πατήστε εδώ](#)).

Κατ' αρχήν, αποδεχθείτε ότι η διαδικασία εκκαθάρισης είναι ο κανόνας, εκτός εάν διαφορετικά ορίζεται, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

Δεν απαιτείται άδεια όταν:

- η χρήση του έργου εμπίπτει σε έναν από τους περιορισμούς ή εξαιρέσεις,
- το έργο δεν προστατεύεται από την πνευματική ιδιοκτησία,
- το έργο αποτελεί Κοινό Κτήμα (Public Domain), διότι: i) παρήλθε ο χρόνος προστασίας (η ζωή του δημιουργού + 50 ή 70 χρόνια από τον θάνατό του) ή ii) παραιτήθηκε ο δημιουργός του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας,
- το έργο αδειοδοτείται με άδειες ανοικτού περιεχομένου, π.χ. Creative Commons ή GFDL, υπό τους όρους αυτών,
- το έργο φιλοξενείται σε δικτυακό τόπο με Όρους Χρήσης που επιτρέπουν την αναπαραγωγή και διάθεσή του για εκπαιδευτικούς σκοπούς,
- το έργο υπάγεται στην εξαίρεση της παραγράφου 5 του άρθρου 2 του ν. 2121/1993, σύμφωνα με την οποία «Η προστασία του παρόντος νόμου δεν εκτείνεται σε επίσημα κείμενα με τα οποία εκφράζεται η άσκηση πολιτειακής αρμοδιότητας και ιδίως σε νομοθετικά, διοικητικά ή δικαστικά κείμενα, καθώς και στις εκφράσεις της λαϊκής παράδοσης, στις ειδήσεις και στα απλά γεγονότα ή στοιχεία».

Ειδικότερα:

- **Η χρήση του έργου εμπίπτει σε έναν από τους περιορισμούς ή εξαιρέσεις:** Ως «περιορισμοί» ορίζονται **οι διατάξεις εκείνες που επιτρέπουν στον χρήστη να ασκήσει ορισμένες ή όλες τις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος χωρίς άδεια του δημιουργού** και, σε κάποιες περιπτώσεις, χωρίς αμοιβή. Οι περιορισμοί απάδουν προς τη γενική αρχή του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, η οποία προβλέπει ότι για να είναι σύννομη η χρήση του έργου απαιτείται η προηγούμενη άδεια του δημιουργού και η καταβολή ορισμένης αμοιβής, και έχουν προβλεφθεί προκειμένου να υπάρξει ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και συμφερόντων των διαφόρων κατηγοριών δικαιούχων και εκείνων των χρηστών¹. Εκτός του όρου «**περιορισμός**» (limitation), σε κάποιες έννομες τάξεις συναντάται και ο όρος «**εξαιρέση**» (exception), ο οποίος καθιερώθηκε με την Οδηγία 2001/29/EK (Καλλινίκου, Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, 2005, σ. 197). Πρόκειται για την Οδηγία η οποία καθιέρωσε έναν εξαντλητικό κατάλογο είκοσι δύο (22) περιορισμών/εξαιρέσεων από το δικαίωμα αναπαραγωγής και το δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό², με σκοπό τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και την προσαρμογή της πνευματικής ιδιοκτησίας στις συνθήκες του νέου ηλεκτρονικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, επειδή η εναρμόνιση με τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς που προβλέπονται, τόσο στην Οδηγία, όσο και εν γένει στη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), είναι, στις περισσότερες περιπτώσεις, προαιρετική³, οι **περιορισμοί-εξαιρέσεις διαφέρουν από χώρα σε χώρα**. Το ίδιο ισχύει και στις διεθνείς συνθήκες, οι οποίες, αναγνωρίζοντας την ποικιλομορφία των χωρών σε επίπεδο κοινωνικών και ιστορικών συνθηκών, αφενός μεν παρέχουν γενικούς όρους για την εφαρμογή των εξαιρέσεων και περιορισμών, αφετέρου αφήνουν στον εθνικό νομοθέτη το δικαίωμα να αποφασίσει αν θα εφαρμοστεί ένας συγκεκριμένος περιορισμός ή εξαίρεση και αν πρέπει να προσδιοριστεί το ακριβές περιεχόμενό του/της. Το γεγονός αυτό, δηλαδή το ότι οι διεθνείς οργανισμοί επιτρέπουν τη διαφορετική ενσωμάτωση των περιορισμών ανά κράτος, έχει οδηγήσει σε ανομοιομορφία δικαίου, τόσο εντός ΕΕ, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ένα ενιαίο πλαίσιο, το οποίο να μπορούν να ακολουθήσουν οι συγγραφείς. Εντούτοις, εάν ένας συγγραφέας γνωρίζει τους ισχύοντες περιορισμούς σε ένα κράτος και θεωρεί ότι η χρήση ενός ξένου έργου υπάγεται σε έναν απ' αυτούς, θα πρέπει παράλληλα να εφαρμόσει τη διαδικασία/τεστ των τριών σταδίων.

Η **διαδικασία/τεστ των τριών σταδίων**, αρχικά προβλέφθηκε στη Σύμβαση της Βέρνης, ενώ η έννοιά της διευρύνθηκε με τη Σύμβαση TRIPS και, ακολούθως, με τη Σύμβαση του WIPO WCT.

1 Βλ. Οδηγία 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22/05/2001 «Για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην Κοινωνία των Πληροφοριών» *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 167 της 22/06/2001 σ. 0010 – 0019*.

2 Ορισμένες εξαιρέσεις ή περιορισμοί ισχύουν μόνο για το δικαίωμα αναπαραγωγής.

3 Εξαιρούνται το άρθρο 5 (1) της Οδηγίας 2001/29/EK, το οποίο καλύπτει ορισμένες προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής, και το άρθρο 6 της Οδηγίας σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορφανών έργων (2012/28/ΕΕ).

Περαιτέρω, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα -ως μέλος των ως άνω Συμβάσεων- εναρμόνισε την κοινοτική νομοθεσία με την Οδηγία 29/2001. Πρόκειται για μια διαδικασία που επιτρέπει την εφαρμογή των περιορισμών -ή εξαιρέσεων- μόνο αν ο/η περιορισμός/εξαιρέση: (α) εφαρμόζεται σε ειδικές περιπτώσεις, (β) δεν έρχεται σε σύγκρουση με την κανονική εκμετάλλευση του έργου και (γ) δεν θίγει αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του δικαιούχου. Τέτοιου είδους παράδειγμα αποτελεί **η φωτοτυπική αναπαραγωγή ενός συγγράμματος στο σύνολό του**, δεδομένου ότι **αφενός βλάπτει την κανονική εκμετάλλευση του έργου**, αφού ματαιώνει την αγορά νόμιμου αντιτύπου από τον εκδότη, **αφετέρου θίγει αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του δικαιούχου**, ο οποίος, από την απώλεια εσόδων του εκδότη, δεν εισπράττει ποσοστιαία αμοιβή (Καλλινίκου, Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, 2005, σ. 223).

Στην ελληνική νομοθεσία οι περιορισμοί προβλέπονται στο τέταρτο κεφάλαιο του ν. 2121/1993 (άρ. 18 έως 28 Γ) και, εν αντιθέσει προς άλλες χώρες, η σύννομη εφαρμογή τους ισοδυναμεί με τη χωρίς προηγούμενη άδεια αλλά και χωρίς αντάλλαγμα χρήση, εξαιρουμένης της ιδιωτικής αναπαραγωγής με τεχνικά μέσα (άρ. 18 ν. 2121/1993). Ειδικότερα, στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις των άρθρων 19 «Παράθεση Αποσπασμάτων», 21 «Αναπαραγωγή για διδασκαλία», 26 «Έργα σε δημόσιους χώρους» και 28 Α «Αναπαραγωγή προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων» του ν. 2121/1993, σε συνδυασμό με το άρθρο 28 Γ «Ρήτρα γενικής εφαρμογής επί των περιορισμών», ή διαδικασία/τεστ των τριών σταδίων (βλ. παραπάνω). Ωστόσο, **στο πλαίσιο της συγγραφικής διαδικασίας** εφαρμοστέο είναι μόνο το άρθρο 19, σύμφωνα με το οποίο: *Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η παράθεση σύντομων αποσπασμάτων από έργο άλλου νομίμως δημοσιευμένου για την υποστήριξη της γνώμης εκείνου που παραθέτει ή την κριτική της γνώμης του άλλου, εφόσον η παράθεση των αποσπασμάτων αυτών είναι σύμφωνη προς τα χρηστά ήθη και η έκταση των αποσπασμάτων δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η παράθεση του αποσπάσματος πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή.* Βάσει των προαναφερθέντων, επιτρέπεται η παράθεση αποσπάσματος, εφόσον, αφενός σκοπός της παράθεσης είναι η επιστημονική τεκμηρίωση ή κριτική, αφετέρου το απόσπασμα συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη. **Απαγορεύεται, επομένως, η παράθεση ολόκληρου έργου ή μεγάλου αποσπάσματος, όπως επίσης απαγορεύεται η παράθεση αποσπάσματος χωρίς να αποτελεί παράλληλα αντικείμενο σχολιασμού ή κριτικής από μέρους του παραθέτοντος, ενώ σε κάθε περίπτωση επιβάλλεται η αναφορά της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη.**

Ειδική μνεία θα πρέπει να γίνει στα **οπτικοακουστικά έργα**, η παράθεση αποσπάσματος των οποίων παρουσιάζει δυσχέρειες. Το γεγονός ότι πρόκειται για έργα συνεργασίας και υπάρχει πλειονότητα δημιουργών (σεναριογράφος, σκηνοθέτης, μουσικοσυνθέτης, διευθυντής φωτογραφίας κ.ά.) δημιουργεί σύγχυση στον χρήστη για το πρόσωπο στο οποίο πρέπει ο συγγραφέας να παραπέμψει. Ειδικότερα, αναφορικά με τα έργα ελληνικής παραγωγής, επειδή στην ελληνική έννομη τάξη προβλέπεται ότι «*ως δημιουργός ενός οπτικοακουστικού έργου τεκμαίρεται ο σκηνοθέτης*» (άρ. 9 ν. 2121/1993), μπορείτε στο στάδιο της παραπομπής να αναφέρετε τον σκηνοθέτη στη θέση του δημιουργού και, εφόσον σκοπός της παράθεσης αποσπάσματος είναι αποκλειστικά ο σχολιασμός των σκηνοθετικών επιλογών, να περιοριστείτε σ' αυτό.

Αντίθετα, εάν σκοπός της παράθεσης αποσπάσματος είναι ο σχολιασμός του σεναρίου, της μουσικής ή της φωτογραφίας κ.ο.κ., τότε, εκτός από τον δημιουργό θα πρέπει να παρατεθεί και ο σεναριογράφος, ο μουσικοσυνθέτης ή ο διευθυντής φωτογραφίας, αντίστοιχα. Επιπλέον, εάν στο οπτικοακουστικό έργο μετέχουν ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, τότε θα πρέπει το απόσπασμα να συνοδεύεται, εκτός από το όνομα του δημιουργού, από τα ονόματα των καλλιτεχνών⁴, και την ένδειξη της πηγής⁵ (Καλλινίκου, Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, 2005, σ. 258). Τέλος, μην παραλείψετε να εφαρμόσετε τη διαδικασία/τεστ των τριών σταδίων σύμφωνα με τα ως άνω γραφόμενα.

Σημείωση: Λάβετε υπόψη ότι το **άρθρο 21** του ν. 2121/1993 δεν τυγχάνει εφαρμογής στο πλαίσιο της επιγραμματικής εκπαίδευσης, δεδομένου ότι **επιτρέπει μόνο την αναπαραγωγή των έργων για διδακτικούς λόγους, και όχι τη διανομή και παρουσίασή τους στο κοινό, η δε διδασκαλία επιτρέπεται να παρέχεται μόνο σε φυσικό χώρο και όχι μέσω διαδικτύου** («Περιορισμοί και Εξαιρέσεις του Δικαιώματος Πνευματικής Ιδιοκτησίας», 2013). Ως προς δε το **άρθρο 26** του ίδιου νόμου, **δεν ισχύει για τους υποψήφιους συγγραφείς ενός έντυπου ή ηλεκτρονικού βιβλίου**, καθότι επιτρέπει μεν την αναπαραγωγή και ταυτόχρονα τη διάδοση έργων αρχιτεκτονικής, φωτογραφίας, εφαρμοσμένων τεχνών και εικαστικών τεχνών που βρίσκονται σε δημόσιο χώρο, ωστόσο θα πρέπει να γίνονται περιστασιακά και μάλιστα μέσω των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και όχι μέσω ενός βιβλίου (Κουμάντος, 2002, σ. 304).

- **Το έργο δεν προστατεύεται από την πνευματική ιδιοκτησία:** Σύμφωνα με το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας **άξια προστασίας είναι μόνο τα πρωτότυπα έργα** (άρ. 2 του ν. 2121/1993). Η έννοια του όρου «πρωτοτυπία» δεν προκύπτει από νομοθετικές διατάξεις⁶, αλλά έχει διαμορφωθεί από τη θεωρία και τη νομολογία, οι οποίες, στην πλειονότητά τους, ασπάζονται τη θεωρία της στατιστικής μοναδικότητας. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, πρωτότυπο είναι ένα έργο εφόσον κατά μεγάλη πιθανότητα θα πρέπει να αναμένεται ότι τρίτος δεν θα ήταν σε θέση να δημιουργήσει παρόμοια το ίδιο, υπό τις ίδιες συνθήκες⁷. Το εν λόγω κριτήριο έχει ερμηνευθεί διαφορετικά από τη νομολογία (ΑΠ 1493/2009, ΝοΒ 2010, σ. 431, βλ. και ΑΠ 509/2015, ΤΝΠ ΔΣΑ) ως προς τις φωτογραφίες, για τις οποίες έχει κριθεί ότι είναι πρωτότυπες όταν αποτελούν «προσωπικό πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού τους», όταν δηλαδή δεν είναι αντιγραφή άλλης, αποκλείοντας κάθε

4 Η παράθεση δε αυτή είναι επιτρεπτή αφού τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 52 περ. β του ν. 2121/1993, σύμφωνα με το οποίο οι περιορισμοί του περιουσιακού δικαιώματος ισχύουν αναλόγως και για τα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, παραγωγών υλικών φορέων και ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών.

5 Όπως είναι η αναφορά της επωνυμίας του παραγωγού, όταν η ερμηνεία ή εκτέλεση είναι εγγεγραμμένη σε υλικό φορέα ήχου και εικόνας ή εικόνας και ήχου ή της επωνυμίας του ραδιοτηλεοπτικού σταθμού, όταν μεταδίδεται ραδιοτηλεοπτικά.

6 Εξαιρούνται το τελευταίο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 2 του ν. 2121/1993, που αφορά τα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών, και η παρ. 1 του άρθρου 5, που αφορά τα έργα των εικαστικών τεχνών.

7 Είναι η κρίση ότι, υπό παρόμοιες συνθήκες και με τους ίδιους στόχους, κανένας άλλος δημιουργός, κατά λογική πιθανολόγηση, δεν θα ήταν σε θέση να δημιουργήσει έργο όμοιο.

άλλο αυστηρότερο κριτήριο (άρ. 6 Οδηγίας 93/98). Επειδή, όμως, η υπαγωγή ενός έργου στην πνευματική ιδιοκτησία με βάση το κριτήριο της πρωτοτυπίας αποτελεί αντικείμενο υποκειμενικής κρίσης, συστήνεται να μην μπειτε στη διαδικασία να κρίνετε ποια έργα αποτελούν πρωτότυπα πνευματικά δημιουργήματα και ποια όχι. Όλα τα έργα θα πρέπει να θεωρούνται πρωτότυπα, εκτός εάν το υλικό απαρτίζεται από πληροφορίες που αποτελούν κοινή ιδιοκτησία π.χ. διαγράμματα ύψους και βάρους ή πρόκειται για κείμενα που εξαιρούνται από τον νόμο (ειδήσεις, απλά γεγονότα, διοικητικά έγγραφα κ.ά., βλ. παραπάνω άρ. 2 παρ. 5 ν. 2121/1993).

- **Το έργο αποτελεί Κοινό Κτήμα (Public Domain):** Το έργο περιπίπτει στον δημόσιο τομέα είτε όταν παρέλθει ο χρόνος προστασίας του είτε όταν από επιλογή ο δημιουργός του παραιτείται του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας⁸. Στις περισσότερες χώρες που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση της Βέρνης, ο χρόνος προστασίας βασίζεται στη ζωή του δημιουργού και εκτείνεται σε 50 ή 70 έτη μετά τον θάνατό του, ανάλογα με το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύει σε κάθε κράτος-μέλος⁹. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, σε μια προσπάθεια διεύρυνσης της Ανοικτής Πρόσβασης, έχει καθιερωθεί οι ίδιοι οι δημιουργοί να παραιτούνται από την πνευματική ιδιοκτησία και να καθιστούν το έργο τους κοινό κτήμα, πριν από τον θάνατό τους, υιοθετώντας τα εξής είδη άδειας:
 - **Creative Commons Zero (CC0):** Συνιστά δήλωση βούλησης του δημιουργού ότι δεν θα ασκήσει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.
 - **Unlicense:** Συνιστά δήλωση βούλησης του δημιουργού ότι παραιτείται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.
 - **Public Domain Mark (PDM):** Συνιστά δήλωση βούλησης του δημιουργού ότι παραιτείται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Το εν λόγω σύμβολο προτάθηκε από τον Οργανισμό Creative Commons, προκειμένου να γνωρίζει ο χρήστης του έργου που «μαρκάρεται» με PDM ότι είναι απαλλαγμένο από τους γνωστούς περιορισμούς πνευματικών δικαιωμάτων και, ως εκ τούτου, ανήκει στον δημόσιο τομέα.

Σημείωση: Στις ΗΠΑ θεωρείται ότι υπάγονται στον δημόσιο τομέα όσα έργα δημοσιεύτηκαν πριν από το 1923 και όσα έργα έχουν παραχθεί από υπάλληλο του δημοσίου, στο πλαίσιο της απασχόλησής του.

- **Το έργο αδειοδοτείται με άδειες ανοικτού περιεχομένου, π.χ. Creative Commons ή GFDL υπό τους όρους αυτών:** Ως άδειες ανοικτού περιεχομένου νοούνται οι μη αποκλειστικές άδειες εκμετάλλευσης, σύμφωνα με τις οποίες ο δημιουργός/δικαιούχος πνευματικών ή συγγενικών δι-

8 Η παραίτηση ισχύει μόνο ως προς το περιουσιακό δικαίωμα, δεδομένου ότι το ηθικό δικαίωμα είναι αναπαλλοτρίωτο.

9 Για να διαβάσετε τη λίστα των κρατών που έχουν υπογράψει τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης και τα χρονικά όρια προστασίας που ισχύουν σε καθένα απ' αυτά πατήστε [εδώ](#)

καιωμάτων διατηρεί τις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος παράλληλα με τον χρήστη, και οι οποίες επιτρέπουν τη χρήση ενός έργου πέρα από τα όρια των νόμιμων περιορισμών/εξαιρέσεων και του “fair use”. Συγκεκριμένα, ο δημιουργός επιτρέπει στον χρήστη να ασκήσει ιδίως τις εξουσίες αναπαραγωγής, διανομής, παρουσίασης του έργου στο κοινό και μετατροπής του (Καλλινίκου, 2007, σ. 13). Μέσω των αδειών αυτών ο δημιουργός/δικαιούχος πνευματικών ή συγγενικών δικαιωμάτων δύναται να διαθέσει το έργο του στο κοινό υπό τους όρους που ο ίδιος επιθυμεί, χωρίς να θίγονται τα πνευματικά ή συγγενικά δικαιώματά του. Πιο διαδεδομένες άδειες ανοικτού περιεχομένου θεωρούνται οι άδειες Creative Commons¹⁰.

2.2.1 Αξιοποιώντας το Έντυπο Απογραφής σ’ αυτό το στάδιο

Δεν είναι λίγες οι φορές που το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας ενός έργου μπορεί να προκύψει από το Έντυπο Απογραφής, χωρίς να χρειάζεται να προηγηθεί έχει προηγηθεί ιδιαίτερη έρευνα από τους δημιουργούς. Ιδίως **όταν πηγή του έργου είναι έντυπο ή ηλεκτρονικό βιβλίο**, αρκεί, για την εξαγωγή συμπερασμάτων, η **ανάγνωση της σελίδας πνευματικών δικαιωμάτων**, όπως, επίσης, όταν πηγή του έργου είναι δικτυακοί τόποι, αρκεί η **ανάγνωση των Όρων Χρήσης** αυτών. Ωστόσο, όταν πρόκειται για έντυπο έργο που δεν διαθέτει σελίδα πνευματικών δικαιωμάτων ή για έργο που φιλοξενείται σε βάση δεδομένων η οποία στους Όρους Χρήσης της δεν έχει σχετική αναφορά, τότε ιδιαίτερα βοηθητική θα ήταν η αξιοποίηση των λοιπών πληροφοριών του Εντύπου. Παραδείγματος χάριν, η καταγραφή της χώρας και της ημερομηνίας πρώτης δημοσίευσης συμβάλλει σημαντικά στο να γίνει κατανοητό αν ένα έργο αποτελεί κοινό κτήμα. Επίσης, η καταγραφή των στοιχείων επικοινωνίας του εκδότη ή του διαχειριστή του ιστοτόπου αποτελούν σημαντικές πληροφορίες για την εκτέλεση του επόμενου (τρίτου) σταδίου. Εντούτοις, αν το έργο φιλοξενείται σε δικτυακό τόπο ο οποίος δεν διαθέτει συλλογή έργων διευθετημένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο, όπως είναι ένα Αποθετήριο, ή του οποίου, εν γένει, η μορφή και η οργανωτική δομή είναι αμφιβόλου αξιοπιστίας, π.χ. δεν διαθέτει Όρους Χρήσης ή στοιχεία επικοινωνίας, τότε ορθότερο είναι να αποφεύγεται η ενσωμάτωση αυτού του έργου, δεδομένου ότι ενδέχεται να αποτελεί προϊόν προσβολής πνευματικής ιδιοκτησίας.

2.2.2 Περιεχόμενο από αλλοδαπά δικαιικά συστήματα

Ο κυβερνοχώρος δεν αναγνωρίζει χωρικά όρια, γι’ αυτό είναι σύνηθες να αποτελούν αντικείμενο ελέγχου έργα τα οποία διέπονται από αλλοδαπό δίκαιο. Σ’ αυτήν την περίπτωση δεν τυγχάνουν απαραίτητα εφαρμογής διατάξεις του εσωτερικού μας δικαίου, όπως είναι οι προαναφερθείσες διατάξεις περί περιορισμών του περιουσιακού δικαιώματος (άρ. 18-28 Γ ν. 2121/1993) ή η διάταξη που αφορά τον χρόνο προστασίας ενός έργου από την πνευματική ιδιοκτησία (άρ. 29 ν. 2121/1993), παρότι εδώ και αρκετές δεκαετίες παρατηρείται μια τάση διεθνοποίησης του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας. Πράγματι, με σκοπό την

.....
10 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις άδειες Creative Commons διαβάστε τον [Οδηγό Αδειών Ανοικτού Περιεχομένου Creative Commons](#), που φιλοξενείται στο Αποθετήριο δημοσιότητας του ΣΕΑΒ «Αρσινόη».

υιοθέτηση και εφαρμογή κοινών κανόνων δικαίου, τα σύγχρονα κράτη είτε υπογράφουν από κοινού διεθνείς συμβάσεις είτε συμμετέχουν σε διεθνείς συνασπισμούς. Ήδη από το 1887 τέθηκε σε ισχύ η διεθνής σύμβαση της Βέρνης¹¹ («Για την προστασία των Λογοτεχνικών και Καλλιτεχνικών Έργων»), η οποία αριθμεί, έως σήμερα, εκατόν εξήντα εννιά (169) μέλη, τα περισσότερα από τα οποία διατηρούν ελκυστικό για τους συγγραφείς περιεχόμενο π.χ. οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γαλλία κ.ά. Ακολούθησε σειρά διεθνών συμβάσεων, όπως είναι η σύμβαση της Γενεύης («Σύμβαση για την προστασία των παραγωγών φωνογραφημάτων εναντίον της μη επιτρεπόμενης αναπαραγωγής των φωνογραφημάτων τους»), η σύμβαση TRIPS («Συμφωνία για τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου»), η συνθήκη της Γενεύης («Συνθήκη του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας για την πνευματική ιδιοκτησία») κ.ά. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να παροραθεί το γεγονός ότι ορισμένα από τα υπογράφοντα κράτη έχουν διατυπώσει επιφυλάξεις στις διατάξεις των συμβάσεων, όπως, επίσης, και το γεγονός ότι υπάρχουν, στις ίδιες τις συμβάσεις, διατάξεις που επιτρέπουν αποκλίσεις απ' αυτές, όπως είναι, για παράδειγμα, η θέσπιση διαφορετικών χρονικών ορίων προστασίας (βλ. άρθρο 7 στη διεθνή σύμβαση της Βέρνης). Έτσι, ενώ σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία (άρ. 29 ν. 2121/1993) η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί όσο η ζωή του δημιουργού και εβδομήντα (70) έτη από τον θάνατο του, στο Χονγκ Κονγκ η προστασία αυτή περιορίζεται στα πενήντα (50) έτη μετά τον θάνατο του δημιουργού. Επίσης, αναφορικά με τα κράτη που μετέχουν σε διεθνείς συνασπισμούς, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), θα πρέπει να επισημανθεί ότι υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των νομοθετημάτων τους, αφού Οδηγίες όπως η υπ' αριθ. 93/98 ΕΟΚ και η υπ' αριθ. 2001/29/ΕΚ, που τροποποίησαν δραστικά τον ν. 2121/1993, αποτελούν Οδηγίες ελάχιστης εναρμόνισης, με αποτέλεσμα τα κράτη-μέλη να διατηρούν το δικαίωμα να προσαρμόζουν ευέλικτα την ευρωπαϊκή νομοθεσία στο εθνικό τους δίκαιο (άρ. 153 ΕΚ). Στην παράγραφο που ακολουθεί παρατίθεται ένα ακόμη παράδειγμα δικαικών αποκλίσεων.

2.2.3 Η εφαρμογή της ρήτρας “fair use” στα προστατευόμενα έργα

Οι περιορισμοί-εξαιρέσεις του περιουσιακού δικαιώματος που αναφέρθηκαν παραπάνω (αρ. 18-28Γ ν.2121/1993) επιτρέπουν τη χρήση του έργου χωρίς άδεια του δημιουργού/δικαιούχου πνευματικής ιδιοκτησίας και, ενδεχομένως, χωρίς αμοιβή. Κατ' αντιστοιχία προς τους ως άνω περιορισμούς και τις εξαιρέσεις, στις ΗΠΑ επικρατεί η ρήτρα του “fair use”, ελληνιστί «εύλογη χρήση», ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις πρώην αποικίες του (συμπεριλαμβανομένης της Ιρλανδίας, του Καναδά, του Χονγκ Κονγκ, της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας), ισχύει η ρήτρα του “fair dealing”, ελληνιστί «συναλλακτικά ήθη». Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, βάσει του ευρωπαϊκού δικαίου, οι περιορισμοί-εξαιρέσεις του περιουσιακού δικαιώματος είναι σαφώς καθορισμένοι¹². Αντίθετα, στην

11 Η τελευταία αναθεώρηση της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης έγινε στο Παρίσι το 1971 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον ν. 100/1975 (ΦΕΚ Α' 162).

12 Βλ. άρθρο 5 της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22/5/2001 «Για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία των πληροφοριών» *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 167 της 22/06/2001 σ. 0010 – 0019*.

αγγλοσαξονική έννομη τάξη οι επιτρεπόμενες χρήσεις των έργων δεν περιγράφονται με σαφήνεια στον νόμο, αλλά διαμορφώνονται από τη νομολογία. Η έννοια της «εύλογης χρήσης», ως αόριστη νομική έννοια, αποτελεί ένα εργαλείο με το οποίο ο δικαστής εξειδικεύει τις επιτρεπόμενες χρήσεις βασιζόμενος σε τέσσερις (4) παράγοντες, που εκπορεύονται από τον νόμο (Section 107 of the Copyright Act):

(α) **Σκοπός και χαρακτήρας της χρήσης:** Η ίδια η νομοθεσία του “fair use” προβλέπει ρητά ορισμένους σκοπούς, οι οποίοι αρμόζουν στην «εύλογη χρήση», όπως είναι η ενημέρωση, η άσκηση κριτικής, η διδασκαλία, η έρευνα και ο σχολιασμός ενός έργου, όπως, επίσης, προβλέπει ότι ο μη κερδοσκοπικός εκπαιδευτικός σκοπός ενοείται έναντι του κερδοσκοπικού σκοπού. Εν γένει, σύμφωνα με την αμερικανική νομολογία, εννοούνται τα έργα που αποτελούν προϊόν τροποποίησης και διασκευής¹³ π.χ. παρωδίες.

(β) **Φύση του έργου:** Για να είναι επιτρεπτή η χρήση ενός έργου, άνευ αδείας από τον δικαιούχο πνευματικών δικαιωμάτων, θα πρέπει καταρχήν να είναι νομίμως δημοσιευμένο· από κει και πέρα, σημαίνοντα ρόλο διαδραματίζουν τα χαρακτηριστικά και οι ιδιότητες του έργου. Τα αμερικανικά Δικαστήρια παρέχουν υψηλότερου επιπέδου προστασία στα μουσικά, εικαστικά, κινηματογραφικά έργα και, γενικώς, στα έργα της τέχνης, όπως επίσης ευνοούν τα έργα με φανταστικό περιεχόμενο περισσότερο από όσο ευνοούν εκείνα με επιστημονικό. Έτσι, είναι συχνότερα επιτρεπτή η χρήση ενός έργου με επιστημονικό περιεχόμενο και εντός των ορίων του “fair use”, υπό τον όρο να μην αποτελεί αντικείμενο εμπορικής εκμετάλλευσης (βλ παρακάτω, παρ. δ).

(γ) **Αξία και ποσότητα του έργου που χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με το έργο στο σύνολό του:** Ο νόμος δεν καθορίζει με ακρίβεια το ποσοστό του έργου που επιτρέπεται να ενσωματωθεί στο παράγωγο έργο, άνευ αδείας. Ωστόσο, υπάρχουν δύο κριτήρια τα οποία θα σας βοηθήσουν να καταλήξετε στο σωστό μέγεθος αποσπάσματος. Συγκεκριμένα, θα πρέπει κατά τον έλεγχο υπαγωγής στο “fair use” να λάβετε υπόψη αφενός ότι η «ποσότητα» αξιολογείται πάντα σε σχέση με το μέγεθος ολόκληρου του αρχικού έργου, αφετέρου ότι η «ποσότητα» υπολογίζεται υπό το πρίσμα του επιδιωκόμενου σκοπού¹⁴. Η παράθεση όμως ενός μικρού αποσπάσματος έργου δεν είναι αποδεκτή άνευ ετέρου. Σ’ αυτό το σημείο σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η αξία του αποσπάσματος¹⁵. Για παράδειγμα, δεν επιτρέπεται η χρήση

13 Ένας εκδότης περιοδικών τεράτων άσκησε αγωγή κατά του δημιουργού και εκδότη του βιβλίου “Famous Monster Movie Art of Basil Gogos”. Ο εκδότης του βιβλίου είχε ζητήσει και είχε άδεια από τον δημιουργό των εικόνων του περιοδικού, όχι όμως από τον εκδότη του περιοδικού, ο οποίος επικαλέστηκε ότι κατέχει το περιουσιακό δικαίωμα επί των εικόνων εφόσον παρήχθησαν από τον δημιουργό στο πλαίσιο μισθωτής εργασίας. Το Δικαστήριο επέτρεψε τη χρήση, δεδομένου ότι το παράγωγο έργο ήταν προϊόν τροποποίησης [Warren Publishing Co. v. Spurlock d/b/a Vanguard Productions, 645 F. Supp. 2d 402, (E.D. Pa., 2009)].

14 Οι δημιουργοί μιας βιογραφικής ταινίας του Muhammad Ali ενσωμάτωσαν στην ταινία τους 41 δευτερόλεπτα από έναν αγώνα πυγμαχίας. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο έκρινε ότι η χρήση ενέπιπτε στα όρια του “fair use”, διότι αξιοποιήθηκε ένα μικρό τμήμα της ταινίας, ενώ παράλληλα ο σκοπός ήταν ενημερωτικός [Monster Communications, Inc. v. Turner Broadcasting Sys. Inc., 935 F. Supp. 490 (S.D. N.Y. 1996)].

15 Ένα πρόγραμμα τηλεοπτικών ειδήσεων αναπαρήγαγε 1 λεπτό και 15 δευτερόλεπτα από μια ταινία του Charlie Chaplin, μεγέθους 72 λεπτών, με σκοπό την ενσωμάτωσή του αποσπάσματος σε ένα ρεπορτάζ που αφορούσε τον θάνατο του ηθοποιού. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου η χρήση δεν ενέπιπτε στα όρια του “fair use”, διότι παρατέθηκαν τα πιο ουσιαστικά τμήματα της ταινίας [(Roy Export Co. Estab. of Vaduz v. Columbia Broadcasting Sys., Inc., 672 F.2d 1095, 1100 (2d Cir. 1982)].

του τρέιλερ ή ενός κλιπ ταινίας όταν περιέχει τα πιο αποκαλυπτικά και δημιουργικά στοιχεία της, όπως επίσης δεν είναι επιτρεπτή και η παράθεση του «σαλονιού» ενός περιοδικού ή μιας αποκλειστικής είδησης που θα αποφέρει σημαντικά κέρδη στο περιοδικό. Ιδίως αναφορικά με τις φωτογραφίες και τα έργα τέχνης, όπου η παράθεση αποσπάσματος δεν εξυπηρετεί τον σκοπό του συγγραφέα να σχολιάσει ή να ασκήσει κριτική στην εικόνα, έχει κριθεί από τα αμερικανικά δικαστήρια ότι η παράθεση της εικόνας σε «σμίκρυνση» ή η έκδοσή της σε χαμηλή ανάλυση αντιστοιχεί σε «απόσπασμα»¹⁶, με αποτέλεσμα να εξυπηρετούνται επαρκώς εκπαιδευτικοί ή ερευνητικοί σκοποί.

(δ) Επίδραση που έχει η χρήση τμήματος του έργου σε μια δυνητική αγορά: Ένα έργο το οποίο αποτελεί αντικείμενο εμπορικής εκμετάλλευσης ή αδειοδότησης δεν εμπίπτει συχνά στα όρια της εύλογης χρήσης. Ο παράγοντας αυτός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τον σκοπό της χρήσης. Εάν δηλαδή ο σκοπός της χρήσης είναι εμπορικός, τότε οι δυσμενείς επιπτώσεις στην αγορά είναι εύκολο να αποδειχθούν¹⁷. Αντίθετα, αν ο σκοπός είναι εκπαιδευτικός, είναι πιθανόν η χρήση να μην έχει κανέναν αντίκτυπο στην αγορά¹⁸. Επισημαίνεται ότι οι ως άνω παράγοντες ορίζονται στον νόμο σωρευτικά για τον προσδιορισμό της «εύλογης χρήσης» (Hawkins, 2011). Από εκεί και πέρα, καταλείπεται στον εκάστοτε δικαστή η υπαγωγή μιας περίπτωσης στην «εύλογη χρήση». Εν κατακλείδι, θα λέγαμε ότι η έννοια του “fair use” δεν είναι σαφώς καθορισμένη. Βάσει του νόμου των ΗΠΑ περί πνευματικών δικαιωμάτων (Section 107 of the Copyright Act), επαφίεται στο άτομο να καθορίσει, με βάση τους ως άνω παράγοντες, αν η εύλογη χρήση ισχύει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Ως γενική προσέγγιση, προτείνεται η μη ενσωμάτωση στο σύγγραμμα έργων που διέπονται από το αμερικανικό δίκαιο, άνευ αδείας, δεδομένου ότι το εύλογο της χρήσης κρίνεται *in concreto* από τον δικαστή¹⁹. Ωστόσο, εάν, εξακολουθεί να, είναι επιθυμητή μια τέτοια ενσωμάτωση, προτιμήστε να παραθέσετε απόσπασμα του ξένου έργου ή, αν πρόκειται για φωτογραφία, το έργο σε σμίκρυνση ή χαμηλή ανάλυση, και μόνο στην έκταση με την οποία εξυπηρετείται ο επιδιωκόμενος (εκπαιδευτικός) σκοπός. Σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να αποφευχθεί ενδεχόμενη δικαστική διαφορά, όταν εξακολουθούν να υφίστανται αμφιβολίες για την εφαρμογή των ως άνω τεσσάρων παραγόντων, «*ζητήστε να λάβετε άδεια*».

16 Η πρακτική μιας μηχανής αναζήτησης να δημιουργεί μικρογραφίες εικόνων και να τις τοποθετεί στον δικό της ιστότοπο (γνωστή και ως “inlining”) δεν υπονομεύει την αδειοδότηση ή πώληση αυτών των εικόνων στη δυνητική αγορά. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι επειδή οι εικόνες ήταν σε σμίκρυνση και σε χαμηλή ποιότητα, σε σχέση με τις πρωτότυπες, όχι μόνο δεν έβλαψαν την κανονική εκμετάλλευση των έργων, αλλά συνέβαλαν και στην προβολή των εικόνων χάρη στην υπερσύνδεση σ’ αυτές [Kelly v. Attriba-Soft, 336 F.3d. 811 (9th Cir. 2003)]

17 Μια εταιρεία δημοσίευσε ένα βιβλίο με τίτλο «Καλώς ήλθατε στο Twin Peaks: Ένας πλήρης οδηγός για το Ποιος είναι ποιος και Τι είναι τι», που περιείχε άμεσα αποσπάσματα και παραφράσεις από την τηλεοπτική εκπομπή Twin Peaks, καθώς και λεπτομερείς περιγραφές της πλοκής, των χαρακτήρων και του περιβάλλοντος της εκπομπής. Το Δικαστήριο έκρινε ότι εν προκειμένω δεν επρόκειτο για εύλογη χρήση, δεδομένου ότι η ποσότητα του υλικού ήταν τέτοια που είχε αρνητικό αντίκτυπο στη δυνητική αγορά, αναφορικά με βιβλία που είχαν λάβει σχετική άδεια [Twin Peaks v. Publications Int’l, Ltd., 996 F.2d 1366 (2d Cir. 1993)].

18 Τις ως άνω αποφάσεις μπορείτε να διαβάσετε στα αγγλικά πατώντας [εδώ](#)

19 Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο ο χρήστης να κρίνει ως εύλογη μια χρήση, ενώ ο δημιουργός να την εισπράττει ως προσβολή των δικαιωμάτων του. Σ’ αυτήν την περίπτωση ενδέχεται η διαφορά να καταλήξει στις δικαστικές αίθουσες, με αποτέλεσμα, ακόμη και αν η υπόθεση δικαστεί σε βάρος του δημιουργού, αφενός να έχει απωλεστεί χρόνος και χρήμα αφετέρου να μην υπερκαλύπτονται τα έσοδα από την παραγωγή και εκμετάλλευση του συγγράμματος (Stim, 2010).

2.2.4 Ορφανά Έργα

Ως «ορφανά έργα» νοούνται τα έργα τα οποία **προστατεύονται μεν από την πνευματική ιδιοκτησία, αλλά ο δικαιούχος πνευματικών/συγγενικών δικαιωμάτων τους δεν είναι δυνατόν να ταυτοποιηθεί ή να εντοπιστεί, παρά τη διενέργεια καλόπιστης και επιμελούς αναζήτησης**. Τα ορφανά έργα, παρότι «ορφανά», δεν στερούνται νομικής προστασίας, με αποτέλεσμα να συνιστά παράβαση του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας και να επισύρει κυρώσεις η χρήση ενός έργου όταν ο δικαιούχος πνευματικών/συγγενικών δικαιωμάτων δεν είναι γνωστός ή δεν είναι δυνατός ο εντοπισμός του. Εξαιρέσεις από την ως άνω παράβαση προβλέφθηκαν με την Οδηγία 2012/28, η οποία ενσωματώθηκε στο εσωτερικό μας δίκαιο με τον νόμο 4212/2013 (ΦΕΚ Α' 257)²⁰. Σύμφωνα με την εν λόγω Οδηγία, επιτρέπεται η ψηφιοποίηση και επιγραμμική διάθεση των έργων στο κοινό από ορισμένους φορείς, όπως είναι οι βιβλιοθήκες, τα μουσεία και τα αρχεία (βλ. άρθρο 27 ν. 2121/1993)²¹. Εντούτοις, δεν υπάρχει νομοθετική πρόβλεψη αναφορικά με τις επιτρεπόμενες χρήσεις από τους ιδιώτες-απλούς χρήστες, με αποτέλεσμα να ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος άσκησης αγωγών και μηνύσεων σε βάρος τους (άρθρα 65 και 66 ν. 2121/1993). Με δεδομένα τα προηγούμενα, συστήνεται, πριν ενσωματώσετε στο σύγγραμμά σας ορφανά έργα, να εξετάσετε εάν είναι δυνατή η εφαρμογή κάποιου από τους περιορισμούς ή εξαιρέσεις του περιουσιακού δικαιώματος ή η εύλογη χρήση των έργων αυτών (βλ. παραπάνω ΙΙΙ), ανάλογα με το κράτος προέλευσής τους. Σε περίπτωση που δεν σας εξυπηρετεί η εφαρμογή κάποιου από τους περιορισμούς/εξαιρέσεις του περιουσιακού δικαιώματος, π.χ. η παράθεση αποσπάσματος (άρ. 19, ν. 2121/1993 και άρ. 5, παρ. 3, στ. δ', Οδηγία 2001/29) ή η εύλογη χρήση των ορφανών έργων, θα πρέπει να προβείτε σε επιμελή και καλόπιστη αναζήτηση σύμφωνα με τους όρους του νόμου 4212/2013. Συγκεκριμένα, εάν η ταυτότητα του δικαιούχου δεν σας είναι γνωστή πριν από τη χρήση ενός έργου, θα πρέπει εξετάσετε εάν μπορείτε να το εντοπίσετε σε κάποια από τις πηγές που ευρίσκονται στον κατάλογο πηγών που έχει διαμορφωθεί από τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΠΙ)²². Εξάλλου, εάν η ταυτότητα του δημιουργού σας είναι μεν γνωστή, αλλά δεν μπορείτε να τον εντοπίσετε, θα πρέπει η αναζήτηση να πραγματοποιείται στα κατά τόπους δημοτολόγια της χώρας, ανάλογα με τον τόπο γέννησης ή κατοικίας του («Ορφανά έργα», 2013).²³

20 Ο εν λόγω νόμος τροποποίησε τον ν. 2121/1993 με την εισαγωγή του άρθρου 27Α.

21 Άρθρο 27Α: *Ορισμένες χρήσεις ορφανών έργων: 1. Επιτρέπεται να καθίστανται προσιτά στο κοινό με την έννοια της περίπτωσης η' της παραγράφου 1 του άρθρου 3 και να αναπαράγονται για σκοπούς ψηφιοποίησης, διάθεσης στο κοινό, ευρετηρίασης, καταλογογράφησης, συντήρησης ή αποκατάστασης (επιτρεπόμενες χρήσεις) από προσιτές στο κοινό βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικά ιδρύματα ή μουσεία, αρχεία ή ιδρύματα κινηματογραφικής ή ακουστικής κληρονομιάς, καθώς και από δημόσιους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (φορείς χρήσης ορφανών έργων), έργα που περιλαμβάνονται στις συλλογές τους, στα οποία κανένας δικαιούχος δικαιωμάτων δεν έχει ταυτοποιηθεί ή, ακόμα και αν έχει ταυτοποιηθεί, δεν έχει εντοπιστεί παρά τη διενέργεια επιμελούς αναζήτησης από τους φορείς χρήσης ορφανών έργων, σύμφωνα με τους όρους του παρόντος άρθρου (ορφανά έργα).*

22 Ο κατάλογος των πηγών αυτών έχει διαμορφωθεί από τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΠΙ) μετά από διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους φορείς και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Οδηγία. Τον κατάλογο πηγών μπορείτε να βρείτε [εδώ](#)

23 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα ορφανά έργα πατήστε [εδώ](#)

Επισημαίνεται ότι διενέργεια επιμελούς αναζήτησης δεν απαιτείται για έργα τα οποία ήδη βρίσκονται καταχωρισμένα στην Ενιαία Ηλεκτρονική Βάση Δεδομένων του Γραφείου Εναρμόνισης της Εσωτερικής Αγοράς (OHIM-[Βάση Δεδομένων για Ορφανά Έργα](#))²⁴ ως ορφανά (άρθρο 68 Α, ν. 2121/1993). Προς διευκόλυνση του έργου σας, συστήνεται να διαβάσετε τις στρατηγικές επιμελούς αναζήτησης έργων (“Orphan Works: Statement of Best Practices”) που έχει καταγράψει η Εταιρεία Αμερικανών Αρχειονόμων (Society of American Archivists), οι οποίες διαφέρουν ανάλογα με το αν η απαιτούμενη αναζήτηση είναι «ελάχιστη», «εκτεταμένη» ή «εξαιρετική». Εν γένει, θυμηθείτε ότι το είδος της αναζήτησης δεν εναπόκειται στη δική σας διακριτική ευχέρεια, αλλά εξαρτάται από την ποσότητα των πληροφοριών που είναι αρχικά διαθέσιμες για το έργο, τη μοναδικότητα του τίτλου του, τα έτη που παρήλθαν από την πρώτη δημοσίευση και άλλους σημαντικούς παράγοντες²⁵. Επίσης, συστήνεται να διαβάσετε τον «Οδηγό επιμελούς αναζήτησης ορφανών έργων για αιτούντες έργα του πνεύματος», π.χ. συγγράμματα, φωνογραφήματα, οπτικοακουστικά έργα κ.ά. (“Orphan works diligent search guidance for applicants”), που έχει εκδώσει το Γραφείο Πνευματικής Ιδιοκτησίας του Ηνωμένου Βασιλείου²⁶.

Σημείωση: Όταν ένα έργο είναι ορφανό, είναι σημαντικό να ταυτοποιηθεί ή/και εντοπιστεί ο δικαιούχος πνευματικών δικαιωμάτων του έργου και όχι απαραίτητα ο δημιουργός του, και τούτο διότι ο δικαιούχος συχνά δεν ταυτίζεται με τον δημιουργό. Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο ο δημιουργός: α) να έχει πεθάνει, β) να έχει εκχωρήσει το περιουσιακό του δικαίωμα σε εκδότη, γ) να έχει δημιουργήσει το έργο σε εκτέλεση σύμβασης εργασίας (άρ. 8, ν. 2121/1993). Σε κάθε περίπτωση, εάν μπορείτε να εντοπίσετε μόνο τον δημιουργό του έργου, ζητήστε πληροφορίες για τον πραγματικό δικαιούχο. Επίσης, μην ξεχνάτε ότι ενδέχεται ο δημιουργός να έχει εκχωρήσει τις εξουσίες του περιουσιακού του δικαιώματος σε περισσότερους δικαιούχους. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να εντοπίσετε τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας που διαθέτει τις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος τις οποίες θέλετε να ασκήσετε.

2.2.5 Συνεργασία με τους συντελεστές συγγραφικής προσπάθειας

Κατά τη διάρκεια παραγωγής του συγγράμματος, ο Συγγραφέας ενδέχεται να επιλέξει να συνεργαστεί με συντελεστές συγγραφικής προσπάθειας ή βοηθούς έκδοσης (εφεξής συντελεστές), για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε τομείς όπως είναι ο γραφιστικός σχεδιασμός, η εικονογράφηση, η λήψη φωτογραφιών και η δημιουργία οπτικοακουστικού υλικού (video). Πρόκειται για αυτοαπασχολούμενους, οι οποίοι επιλέγονται από το Ηλεκτρονικό Μητρώο του ΣΕΑΒ. Στην περίπτωση αυτή, η πνευματική ιδιοκτησία επί των παραγόμενων -από τους συντελεστές- έργων θα περιέρχεται αρχικά σε εσάς και μεταγενέστερα στον ΣΕΑΒ, υπό την προϋπόθεση ότι έχετε προηγουμένως υπογράψει

24 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη Βάση Δεδομένων για Ορφανά Έργα, πατήστε [εδώ](#)

25 Για να δείτε τις στρατηγικές επιμελούς αναζήτησης, πατήστε [εδώ](#)

26 Για να διαβάσετε τον «Οδηγό επιμελούς αναζήτησης ορφανών έργων για αιτούντες έργα του πνεύματος», πατήστε [εδώ](#)

αποκλειστική σύμβαση εκμετάλλευσης με τον συντελεστή ή σας έχει παραχωρηθεί αντίστοιχη άδεια. Ο ΣΕΑΒ, προκειμένου να διευκολύνει το έργο σας, έχει συντάξει ένα Υπόδειγμα Σύμβασης Εκμετάλλευσης, το οποίο απευθύνεται σε επαγγελματίες με την ειδικότητα του σχεδιαστή/γραφίστα, επαγγελματίες με τους οποίους, λόγω της φύσης του παραγόμενου έργου, όλοι θα συνεργαστείτε. Πρόκειται για ένα Σύμφωνο, το οποίο αφενός είναι διατυπωμένο σε νομική γλώσσα, αφετέρου είναι εναρμονισμένο με την άδεια εκμετάλλευσης που θα κληθείτε να παραχωρήσετε στον ΣΕΑΒ.

2.3 Εκκαθάριση πνευματικών δικαιωμάτων, όπου απαιτείται

Εάν βεβαιωθείτε ότι το έργο δεν αποτελεί Κοινό Κτήμα (Public Domain), δεν αναπαράγεται και δι-
ατίθεται με Ανοικτή Πρόσβαση ή ότι η χρήση του δεν εμπίπτει στους περιορισμούς ή εξαιρέσεις του
δικαίου του κράτους προέλευσης, τότε θα πρέπει **να εκκαθαρίσετε τα πνευματικά δικαιώματα του
έργου, δηλαδή να αιτηθείτε την παραχώρηση άδειας χρήσης από τον δικαιούχο πνευματικών δι-
καιωμάτων**. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αυτό θα σημαίνει επικοινωνία με τον εκδότη/παραγωγό
του υλικού, επειδή ο εκδότης/παραγωγός έχει συνήθως το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει ή να
απαγορεύει την άσκηση των εξουσιών του περιουσιακού δικαιώματος.

Ενδέχεται, όμως, να απαιτείται **άδεια και από τον δημιουργό**, συγκεκριμένα όταν: α) επιλέξετε να
προβείτε σε ενέργειες που προσβάλλουν την ακεραιότητα του έργου του, π.χ. περικοπή, τροποποίηση,
μετατροπή, προσθήκη κ.ά., β) προτίθεστε να δημοσιεύσετε το έργο με άλλον τρόπο απ' αυτόν που ήδη
έχει παρουσιαστεί στο κοινό από τον δημιουργό, π.χ. όταν ψηφιοποιήσετε έντυπη έκδοση, γ) έχει λήξει
ή λυθεί η σύμβαση εκμετάλλευσης μεταξύ δημιουργού και εκδότη, δ) ο δημιουργός έχει διατηρήσει
ορισμένες εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος, κρίσιμες για την αναπαραγωγή και διάθεση του
έργου. Προκειμένου να μην χαθεί πολύτιμος χρόνος με την αναζήτηση του δικαιούχου πνευματικής
ιδιοκτησίας, απευθυνθείτε σε όποιο πρόσωπο από τα δύο έχετε πρόσβαση, και εκείνο είναι αρμόδιο να
σας κατατοπίσει εάν είστε στη σωστή κατεύθυνση ή είναι άλλος/-οι ο/οι δικαιούχος/-οι πνευματικών
δικαιωμάτων. Στην υποβολή τέτοιων αιτημάτων θα σας βοηθήσουν τα [«Υποδείγματα Αιτήματος για
Παροχή Άδειας Εκμετάλλευσης»](#). Ειδικότερα, αναφορικά με έργα που έχετε εντοπίσει σε δικτυακούς
τόπους, αξιοποιήστε τη φόρμα επικοινωνίας του δικτυακού τόπου, προκειμένου να αιτηθείτε άδεια, ή
τη φόρμα αιτήματος αδειοδότησης, εάν υπάρχει τέτοια.

Σημείωση: Εάν το υπό ενσωμάτωση έργο συνιστά διασκευή, μετατροπή ή μετάφραση άλλου έρ-
γου, απαιτείται άδεια, αφενός από τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας του παράγωγου έργου,
αφετέρου από τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας του έργου που προϋπάρχει. Αναλόγως, δεν
μπορεί να τροποποιηθεί το παράγωγο έργο χωρίς την άδεια και των δύο (Μάνθος, 2015, σ. 130).

Η προσέγγιση που θα υιοθετηθεί κατά την εκκαθάριση πνευματικών δικαιωμάτων θα εξαρτηθεί σε με-
γάλο βαθμό από τη φύση του αντικειμένου της αδειοδότησης. Στο κείμενο που ακολουθεί παρατίθενται
τα είδη έργων που είθισται να αποτελούν αντικείμενο ενσωμάτωσης.

Φωτογραφίες: Αναφορικά με τις φωτογραφίες, συστήνεται να ενσωματώσετε φωτογραφίες που είτε διατίθενται μέσω Αποθετηρίων Ανοικτής Πρόσβασης (morgueFile, Flickr κ.ά.) είτε δημιουργήσατε οι ίδιοι. Εάν, ωστόσο, διαθέτετε χρήματα για τον σκοπό αυτό, υπάρχουν **φωτοθήκες**, που διαθέτουν εκατοντάδες χιλιάδες φωτογραφίες προς χρήση, με χαμηλό κόστος. Πρόκειται για φωτογραφίες οι οποίες διατίθενται μέσω βάσεων δεδομένων επιγραμμικά (online), με σκοπό να καλύψουν τις ανάγκες εκείνων που επιθυμούν να ενσωματώσουν στο έργο τους φωτογραφίες με δημιουργικό ύψος, αποφεύγοντας παράλληλα να προσλάβουν επαγγελματία φωτογράφο. Στο σύνολό τους οι φωτογραφίες αυτές αναφέρονται ως “stock photos” και διακρίνονται σε “royalty free photos” και “rights managed photos”. Ειδικότερα, ως “royalty free photos” ορίζονται οι φωτογραφίες εκείνες τις οποίες παραχωρεί ο δικαιούχος στον χρήστη, διατηρώντας παράλληλα τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επ’ αυτών (μη αποκλειστικής άδειας εκμετάλλευσης), έναντι αντιτίμου, και συνήθως, για συγκεκριμένο αριθμό ψηφιακών αντιγράφων. Αντίθετα, ως “right managed photos” ορίζονται οι φωτογραφίες εκείνες τις οποίες αποκτά ο χρήστης κατ’ αποκλεισμό οποιουδήποτε τρίτου (αποκλειστική άδεια εκμετάλλευσης), με αποτέλεσμα το αντίτιμο να είναι υψηλότερο από ό,τι ισχύει για την προηγούμενη κατηγορία, ωστόσο αποκτά πρόσβαση σε μεγαλύτερο αριθμό ψηφιακών αντιγράφων ανά εικόνα (“Stock photography”, χ.η.).

Οπτικοακουστικό και ακουστικό υλικό: Αναφορικά με το οπτικοακουστικό και ακουστικό υλικό, πλέον των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού/δικαιούχου πνευματικής ιδιοκτησίας, υφίστανται και συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών και των παραγωγών υλικού φορέα ήχου ή εικόνας και ήχου (άρ. 46, ν. 2121/1993). Πρόκειται για τα δικαιώματα των ηθοποιών, τραγουδιστών, μουσικών, χορευτών κ.ά., καθώς και των παραγωγών των cd, dvd κ.ά., οι οποίοι έχουν το απόλυτο και αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν ορισμένες χρήσεις των εισφορών τους. Ως «**εισφορά**» νοείται η ερμηνεία, για τους ερμηνευτές, η εκτέλεση, για τους εκτελεστές, καθώς και η οικονομική επένδυση, για τους παραγωγούς. Ως εκ τούτου, πέραν της υποχρέωσης να αιτηθείτε άδεια χρήσης από τον δημιουργό, οφείλετε να αιτηθείτε άδεια και από τον δικαιούχο συγγενικού δικαιώματος. Διευκρινίζεται ότι εάν ο δημιουργός δέχεται να χορηγήσει άδεια χρήσης του έργου και ο δικαιούχος συγγενικών δικαιωμάτων αντιτίθεται σ’ αυτό, τότε επιτρέπεται η χρήση του έργου, αρκεί να καταβληθεί **εύλογη αμοιβή** στον δικαιούχο συγγενικού δικαιώματος (βλ. άρ. 49 παρ. 1 και 5, ν. 2121/1993). Επίσης, βλ. Μάνθος (2015, σ. 319).

Ως προς τη **διάρκεια προστασίας των συγγενικών δικαιωμάτων**, διευκρινίζεται ότι: α) αν η εισφορά δεν παρουσιάστηκε στο κοινό ούτε δημοσιεύτηκε νομίμως, τα δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών προστατεύονται για πενήντα (50) χρόνια μετά την ημερομηνία της ερμηνείας ή εκτέλεσης αλλά όχι για διάστημα μικρότερο από τη διάρκεια της ζωής του καλλιτέχνη, β) αν η εισφορά δημοσιεύτηκε ή παρουσιάστηκε στο κοινό μέσα σε πενήντα (50) έτη από την 1η Ιανουαρίου του επόμενου έτους της υλοποίησής της: i) η προστασία των δικαιωμάτων των δικαιούχων οπτικοακουστικών έργων διαρκεί πενήντα (50) έτη από την ημερομηνία της πρώτης δημοσίευσης ή της πρώτης παρουσίας στο κοινό, ανάλογα με το ποια έγινε πρώτη και ii) η προστασία των δικαιωμάτων των δικαιούχων φωνογραφήματων διαρκεί εβδομήντα (70) έτη από την ημερομηνία της πρώτης δημοσίευσής της ή της πρώτης παρουσίας της στο κοινό, ανάλογα με το ποια έγινε πρώτη (άρ. 52 ν. 2121/1993). Τα ίδια ισχύουν και για τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς, οι οποίοι έχουν το απόλυτο

και αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν ορισμένες χρήσεις των εκπομπών τους. Η διάρκεια προστασίας των εν λόγω σταθμών ορίζεται σε πενήντα (50) έτη από την πρώτη μετάδοση των εκπομπών τους. Ωστόσο, επειδή είθισται να ανατίθεται η διαχείριση και η προστασία των δικαιωμάτων σε Οργανισμούς Συλλογικής Διαχείρισης (άρ. 46 παρ. 5, 54 και 58, ν. 2121/1993), ενδέχεται να απαιτείται να απευθυνθείτε σ' αυτούς για την απόκτηση άδειας. Έχοντας υπόψη τα ως άνω, γίνεται αντιληπτό ότι η διαδικασία χορήγησης άδειας χρήσης ενός οπτικοακουστικού ή ακουστικού έργου είναι ιδιαίτερα δύσκολη και δαπανηρή διαδικασία, αφού απαιτείται η χορήγηση άδειας από πολλά πρόσωπα. **Ως λύση αποφυγής της ως άνω διαδικασίας, συστήνεται, στους συγγραφείς, η αξιοποίηση του περιορισμού του άρθρου 19, ν. 2121/1993, δηλαδή η επιτρεπτή παράθεση αποσπάσματος φωνογραφήματος ή οπτικοακουστικού έργου, κατά τους όρους αυτού, δεδομένου ότι το άρθρο αυτό ισχύει αναλόγως και για τους δικαιούχους συγγενικών δικαιωμάτων (βλ. άρθ. 52 περ. β του ν. 2121/1993).** Επίσης, βλ. και υποενότητα 2.2 παραπάνω, («Διερεύνηση του καθεστώτος πνευματικής ιδιοκτησίας που διέπει έκαστο έργο»).

YouTube: Συνήθης πηγή οπτικοακουστικών έργων (βίντεο) και φωνογραφημάτων (τραγουδιών) είναι ο δικτυακός τόπος YouTube. Εάν το έργο που επιθυμείτε να ενσωματώσετε, φιλοξενείται σ' αυτόν, ακολουθήστε έναν από τους δύο ακόλουθους τρόπους, για να εντοπίσετε το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας που το διέπει:

1ος Τρόπος: Μέσω υπολογιστή, μεταβαίνετε στο έργο του YouTube που θέλετε να ενσωματώσετε, και στην μπάρα μετά τον τίτλο πατήστε διαδοχικά τα πεδία «Περισσότερα» και «Επιλέξτε Άδεια». Εάν στο πεδίο «Επιλέξτε Άδεια» αναφέρει Τυπική Άδεια YouTube, τότε ισχύει η νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας και απαιτείται η υποβολή αιτήματος άδειας προς τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας. Αντίθετα, εάν προβλέπεται άδεια Creative Commons, τότε το έργο αναπαράγεται-διατίθεται με Ανοικτή Πρόσβαση.

2ος Τρόπος: Μέσω υπολογιστή, μεταβαίνετε στο έργο του YouTube που θέλετε να ενσωματώσετε και στην μπάρα μετά τον τίτλο επιλέξτε διαδοχικά τα πεδία «Κοινή Χρήση» και «Επιλέξτε Ενσωμάτωση». Εάν ο δημιουργός επιτρέπει την ενσωμάτωση σε ιστολόγια ή ιστοτόπους τρίτων, τότε δεν απαιτείται η λήψη άδειας. Αντίθετα, εάν έχει καταστήσει την ενσωμάτωσή του ανενεργή, απαιτείται η λήψη της.

Σημείωση: Εάν ο δημιουργός επιτρέπει την ενσωμάτωση και έχετε επιλέξει αναπαραγωγή-διανομή του έργου σας σε μορφή erub, μπορείτε μετά την επιλογή του πεδίου «Ενσωμάτωση» να συνεχίσετε την ως άνω διαδικασία ως εξής: Από το παράθυρο που εμφανίζεται, αντιγράψτε τον κώδικα HTML και επικολλήστε τον στην HTML του συγγράμματός σας.

Η ως άνω περιγραφείσα διαδικασία ακολουθείται και αναφορικά με τα τραγούδια που αναπαράγονται-διατίθενται μέσω του ιστοτόπου YouTube, με κάποιες διαφοροποιήσεις, ως εξής: Αρχικά συνδεθείτε, μέσω υπολογιστή, στον λογαριασμό σας YouTube. Ακολουθώντας, πατήστε το πεδίο "Playlists" στα αριστερά της μπάρας. Στη συνέχεια, πατήστε τον τίτλο της "Playlist" που θέλετε να ενσωματώσετε. Τέλος, επιλέξτε διαδοχικά τα πεδία «Κοινή χρήση» και «Επιλέξτε Ενσωμάτωση».

Σημείωση: Υπάρχει περίπτωση να αδειοδοτείται το έργο με τυπική άδεια YouTube και ταυτόχρονα να επιτρέπεται η ενσωμάτωσή του. Σ' αυτήν την περίπτωση μπορείτε να ενσωματώσετε το έργο, με σκοπό την αναπαραγωγή, παρουσίαση και διανομή του στο κοινό, ωστόσο, δεν μπορείτε να το τροποποιήσετε. Εν γένει, στην περίπτωση που το έργο δεν αδειοδοτείται με άδεια Creative Commons, συστήνεται η παράθεση του υπερσυνδέσμου (link) που θα ανακατευθύνει τον χρήστη στην ηλεκτρονική διεύθυνση μέσω της οποίας το έργο διατίθεται στο κοινό (YouTube), ενώ δεν συστήνεται η ενσωμάτωσή του.

Απεικονίσεις αρχαιολογικού περιεχομένου: Ως απεικονίσεις αρχαιολογικού περιεχομένου νοούνται οι φωτογραφίες που απεικονίζουν πολιτιστικά αγαθά, αρχαία μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικούς τόπους, σύμφωνα με τον ν. 3028/2002. Η χρήση των εν λόγω έργων είναι επιτρεπτή εφόσον ζητηθεί άδεια, αφενός από τον δημιουργό τους, δηλαδή τον φωτογράφο, αφετέρου από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, και συγκεκριμένα από την αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (Διεύθυνση Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Τμήμα μη Δημοσίων Αρχαιολογικών Μουσείων και Συλλογών, Αρχαιοπωλείων και Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας) ή τις αρμόδιες κατά περίπτωση Περιφερειακές Υπηρεσίες του ΥΠΠΟ (Εφορείες Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και Εφορείες Βυζαντινών Αρχαιοτήτων), κατόπιν γνωμοδοτήσεως του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου²⁷. Επιπλέον, πέραν της αδειάς, απαιτείται και η καταβολή τελών χρήσης εικόνων αρχαιολογικού περιεχομένου υπέρ του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 5 της ΥΑ ΥΠΠΟΤ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/30-12-2011. Εν προκειμένω, επειδή, σύμφωνα με απόφαση του ΥΠΠΟ, τα συγγράμματα που φιλοξενούνται στο Αποθετήριο «Κάλλιπος» εμπίπτουν στις διατάξεις του άρθρου 10 εδ. α της ίδιας ΥΑ, σύμφωνα με την οποία «Από την καταβολή τελών χρήσης απεικονίσεων και οπτικοακουστικών έργων απαλλάσσονται: Οι εκδόσεις και παραγωγές των ελληνικών κρατικών φορέων όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης και των αντίστοιχων κρατικών φορέων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εξυπηρετούν αποκλειστικά διδακτικούς-εκπαιδευτικούς σκοπούς και διατίθενται δωρεάν», δεν απαιτείται η καταβολή τελών χρήσης. Επομένως, για τη χρήση εικόνων αρχαιολογικού περιεχομένου απαιτείται μόνο η υποβολή αιτήματος χορήγησης άδειας στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Εάν σας χορηγηθεί η ως άνω άδεια, θυμηθείτε να τηρήσετε τις παρακάτω αναφερόμενες προϋποθέσεις:

α) Η ψηφιακή εικόνα θα πρέπει να συνοδεύεται από σύντομο κείμενο (λεζάντα) εγκεκριμένο από το ΥΠΠΟ και την αρμόδια Διεύθυνση χορήγησης άδειας, κατά περίπτωση, με την εξής μορφή: όνομα αντικειμένου, θέση (μουσείο, συλλογή), αριθμός ευρετηρίου και χρονολογία.

27 ΚΥΑ Αριθμ. ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΔΜΕΕΠ/Γ2/Φ51-52-54/81397/2199/12-9-2005.

β) Θα πρέπει να αναγράφεται στη «Λίστα Αναφορών Έργων Τέχνης» η φράση «**Το Copyright επί του απεικονιζόμενου αρχαίου ανήκει στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού**» (βλ. και παρακάτω «Οδηγίες παραπομπής»).

γ) Η ψηφιακή εικόνα θα πρέπει να φέρει ευδιάκριτο υδατογράφημα (watermark) με τον συμβολισμό του Copyright και τα στοιχεία του αδειοδότη, δηλαδή Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού / αρμόδια για την παροχή άδειας Διεύθυνση (συμπληρώνεται από τον/την αδειολήπτη).

δ) Η ψηφιακή εικόνα θα πρέπει να είναι σε χαμηλή ανάλυση και να μην επιτρέπεται η μεταφόρτωση.

ε) Θα πρέπει να κατατεθεί, από τον αδειολήπτη, αντίγραφο της ηλεκτρονική έκδοσης του συγγράμματος, στην αρμόδια για τη χορήγηση άδειας Διεύθυνση.

Εικόνες μουσειακών εκθεμάτων: Η πρόσβαση σε εικόνες έργων τέχνης ή πολιτιστικών αγαθών τα οποία φιλοξενούνται σε μουσεία της ημεδαπής ή της αλλοδαπής είναι απαραίτητη όταν το γνωστικό αντικείμενο του συγγραφέα, Καθηγητή ή ερευνητή είναι η Ιστορία της Τέχνης, η Αρχαιολογία ή, εν γένει, η μελέτη της οπτικής κουλτούρας. Γι' αυτόν τον λόγο, αποτελεί συχνά αντικείμενο έρευνας από τους συγγραφείς κατά πόσον οι ως άνω εικόνες επιτρέπεται να αποτελέσουν αντικείμενο ενσωμάτωσης ή όχι. Ειδικότερα, αναφορικά με τις εικόνες που απεικονίζουν μουσειακά εκθέματα εμπίπτοντα στους ορισμούς του ν. 3082/2002, η απάντηση έχει δοθεί στην προηγούμενη ενότητα. Αναφορικά όμως με τα εκθέματα μουσείων της αλλοδαπής ή μουσείων σύγχρονης τέχνης, η απάντηση είναι περισσότερο πολύπλοκη. Εν προκειμένω, το πρόβλημα είναι διττό, καθότι αφενός ο συγγραφέας δεν γνωρίζει το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύει στη χώρα προέλευσης των έργων, αφετέρου έχει παρατηρηθεί ότι δεν υπάρχει ενιαίο πλαίσιο αδειοδότησης για το σύνολο των μουσείων, ακόμη και αν βρίσκονται στο ίδιο κράτος, αλλά εναπόκειται στο εκάστοτε μουσείο να αποφασίσει ποιες εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος θα επιτρέψει να ασκηθούν από τους χρήστες και ποιες όχι. Επομένως, είναι υποχρέωση του χρήστη να ελέγχει, κάθε φορά, πριν από οποιαδήποτε χρήση, τις πολιτικές και πρακτικές αδειοδότησης του μουσείου του οποίου εκθέματα ενσωματώνει στο έργο του. Τούτο ισχύει είτε οι φωτογραφίες έχουν ληφθεί από τον συγγραφέα είτε όχι, δεδομένου ότι μια φωτογραφία έργου τέχνης αποτελεί διασκευή του αρχικού έργου, με συνέπεια να απαιτείται προηγούμενη άδεια για τη λήψη και, περαιτέρω, για την αναπαραγωγή και διάθεση του παράγωγου έργου από τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας, δηλαδή το μουσείο. Άλλωστε, η λήψη φωτογραφιών από τους επισκέπτες ως επί το πλείστον δεν επιτρέπεται, δεδομένου ότι τα περισσότερα μουσεία απαγορεύουν τη λήψη φωτογραφιών είτε για να προστατεύσουν τα φωτοευαίσθητα έργα είτε επειδή αυτή είναι η πολιτική πνευματικής ιδιοκτησίας που ακολουθούν (Miranda, 2016). Στην πράξη, το μέγεθος των διαθέσιμων πληροφοριών διαφέρει ανά μουσείο. Κάποια μουσεία περιέχουν στον δικτυακό τους τόπο αυτούσια την άδεια εκμετάλλευσης που παραχωρούν στους χρήστες των φωτογραφιών, με πλήρη αναφορά στις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος που τους επιτρέπεται να ασκούν, και κάποια άλλα δεν παρέχουν, παρά μόνο ελάχιστες πληροφορίες, σχετικά με τα δικαιώματα αναπαραγωγής και διάθεσης των εικόνων (Crews, 2011). Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, συστήνεται, προκειμένου να αναπαράγετε, χωρίς κίνδυνο προσβολής, φωτογραφίες, που είτε έχουν ληφθεί από εσάς είτε προέρχονται από τις ψηφιακές ή έντυπες συλλογές των μουσείων, να προβείτε διαδοχικά στις παρακάτω ενέργειες:

α) Ελέγξτε εάν υπάρχει πολιτική ή πρακτική αδειοδότησης στον δικτυακό τόπο του μουσείου. β) Ελέγξτε εάν υπάρχει σελίδα πνευματικών δικαιωμάτων. γ) Ελέγξτε εάν υπάρχει σχετική πρόβλεψη στους Όρους Χρήσης. δ) Επικοινωνήστε με το μουσείο μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή μέσω της φόρμας επικοινωνίας του μουσείου.

Απεικονίσεις προσώπων: Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο να ενσωματώνουν οι συγγραφείς στο σύγγραμμά τους φωτογραφίες τρίτων προσώπων, προκειμένου να συνοδεύσουν τη λεκτική αποτύπωση μιας ιδέας ή πορίσματος με μια εικόνα ή μια μαγνητοσκοπημένη εικόνα. Σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, τόσο η εικόνα όσο και η μαγνητοσκοπημένη εικόνα αποτελούν ιδιαίτερη έκφανση του δικαιώματος της προσωπικότητας (άρθρο 57 ΑΚ), σε συνδυασμό με τη ζωή, την υγεία, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία, την τιμή, την υπόληψη, το όνομα και την ιδιωτική ζωή. Καθένα απ' αυτά τα αγαθά αποτελούν έκφανση της σύνολης έννοιας της προσωπικότητας, με αποτέλεσμα η προσβολή οποιουδήποτε απ' αυτά να συνιστά προσβολή της προσωπικότητας. Προκειμένου λοιπόν να αποφευχθεί η προσβολή της προσωπικότητας του εικονιζόμενου προσώπου, απαιτείται η συναίνεσή του για την αποτύπωση, διάδοση ή δημόσια έκθεση της εξωτερικής απεικόνισης της μορφής του. Η συναίνεση δε απαιτείται είτε αφορά το πρόσωπο είτε το σώμα του εικονιζόμενου προσώπου, αρκεί να είναι δυνατή η αναγνώριση της ταυτότητας του εικονιζόμενου προσώπου είτε από την ίδια την εικόνα είτε από την αναφορά που υπάρχει επί του έργου π.χ. ταμπέλα σε ζωγραφικό πίνακα. Σε αντίθετη περίπτωση, απαιτείται άδεια μόνο από τον δημιουργό ή δικαιούχο πνευματικών δικαιωμάτων του έργου (βλ. παραπάνω), εάν τρίτος κατέχει τα δικαιώματα λήψης. Παραδείγματος χάριν, δεν απαιτείται άδεια από τον εικονιζόμενο, εάν απεικονίζεται σε έργο μοντέρνας τέχνης, από το οποίο δεν είναι δυνατή η ταυτοποίησή του (Γαρουφαλιά, 2005). Αν όμως αποφασίσετε να ενσωματώσετε εικόνες τρίτων προσώπων από τις οποίες προκύπτει η ταυτότητά τους, θα πρέπει είτε να αιτηθείτε τη συναίνεσή τους είτε, εάν δεν έχετε πρόσβαση στα πρόσωπα αυτά, να αλλοιώσετε τα χαρακτηριστικά τους, εάν η φωτογραφία συνεχίζει να εξυπηρετεί τον λόγο ενσωμάτωσής της και υπό τη νέα της μορφή. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι εάν η φωτογραφία ή η μαγνητοσκόπηση δεν έχει γίνει από εσάς, θα πρέπει να αιτηθείτε άδεια από τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας, προκειμένου να σας επιτρέψει την άσκηση της εξουσίας τροποποίησης, και σε κάθε περίπτωση, από τον δημιουργό, καθώς, σε διαφορετική περίπτωση, η πράξη αλλοίωσης συνιστά προσβολή του δικαιώματος της ακεραιότητας που έχει επί του έργου. Κατ' εξαίρεση της αρχής του σεβασμού της προσωπικότητας του ατόμου, επιτρέπεται η λήψη και διάδοση φωτογραφίας χωρίς τη συναίνεση του φωτογραφούμενου, όταν εικονίζονται πρόσωπα που ανήκουν στη σύγχρονη ιστορία και την επικαιρότητα. Αλλά και στις περιπτώσεις αυτές, και ειδικότερα στην απεικόνιση προσώπων της σύγχρονης ιστορίας, δηλαδή προσωπικοτήτων της πολιτικής, της επιστήμης, της καλλιτεχνικής ζωής ή του αθλητισμού, το δικαίωμα φωτογράφισης και δημοσίευσης των φωτογραφιών χωρίς τη συναίνεσή τους δεν είναι απεριόριστο. Σύμφωνα με την ελληνική νομολογία (ΕφΘεσ 2147/2001, Αρμ 2002, σ. 1161), και αυτά τα πρόσωπα μπορούν να απαγορεύσουν τη φωτογράφισή τους, στο μέτρο που μ' αυτήν δεν εξυπηρετείται η από δικαιολογημένο ενδιαφέρον ανάγκη πληροφόρησης του κοινού.

Σημείωση: Όσον αφορά οπτικοακουστικά έργα, όπου προβάλλεται η εικόνα ενός προσώπου στο πλαίσιο της ερμηνείας ή της εκτέλεσής του, λάβετε υπόψη ότι τα πρόσωπα αυτά θα πρέπει να σας απαντήσουν στο αίτημα χορήγησης άδειας υπό διττή ιδιότητα, δηλαδή τόσο ως δικαιούχοι συγγενικών δικαιωμάτων, όσο και ως δικαιούχοι του δικαιώματος στην προσωπικότητα (βλ. «Οπτικοακουστικό και Ακουστικό Υλικό»).

Έντυπα: Συγγενικό δικαίωμα αναγνωρίζεται και στους εκδότες εντύπων, οι οποίοι έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την αναπαραγωγή, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή όποιες άλλες μεθόδους, για τους σκοπούς της εκμετάλλευσης της στοιχειοθεσίας και της σελιδοποίησης των έργων που έχουν εκδώσει (**γραμμικά δικαιώματα**, βλ. άρ. 51, ν. 2121/1993). Η προστασία διαρκεί πενήντα έτη από την 1η Ιανουαρίου του επόμενου έτους της τελευταίας επανέκδοσης (άρ. 52 περ. ζ και η, ν. 2121/1993). Εν προκειμένω, αντικείμενο προστασίας είναι μόνο η στοιχειοθεσία και η σελιδοποίηση που παρουσιάζει ιδιότυπα χαρακτηριστικά. Στην πράξη, τέτοιου είδους άδεια δεν απαιτείται, δεδομένου ότι: α) συνήθως η σελιδοποίηση και η στοιχειοθεσία των συγγραμμάτων δεν παρουσιάζει κάποια ιδιαιτερότητα και β) το σύνηθες είναι να απευθύνετε αίτημα για τη χορήγηση άδειας χρήσης στον εκδότη, ο οποίος συγκεντρώνει στο πρόσωπό του τόσο την ιδιότητα του δικαιούχου πνευματικών δικαιωμάτων, όσο και την ιδιότητα του δικαιούχου συγγενικών δικαιωμάτων.

Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις που απαιτείται άδεια χρήσης τόσο από τον δημιουργό όσο και από τον εκδότη-δικαιούχο συγγενικού δικαιώματος, όπως για παράδειγμα όταν έχει λυθεί ή λήξει η σύμβαση μεταξύ εκδότη και δημιουργού ή όταν η δουλειά του εκδότη είναι καθαρά διεκπεραιωτική και δεν του έχει εκχωρήσει ο δημιουργός πνευματικά δικαιώματα. **Σ' αυτές τις περιπτώσεις, εάν έχετε ήδη λάβει άδεια χρήσης από τον δημιουργό του έργου, μπορεί να ενσωματωθεί στο σύγγραμμά σας, αρκεί να μην υιοθετήσετε την ίδια στοιχειοθεσία και σελιδοποίηση.**

2.4 Υιοθέτηση εναλλακτικών μοντέλων

Εάν δεν επιθυμείτε να ακολουθήσετε την ως άνω διαδικασία (όταν δηλαδή το στάδιο 3 είναι χρονοβόρο και κοστοβόρο), υπάρχουν οι ακόλουθες επιλογές: ι) Να επιλέξετε έργα για τη χρήση των οποίων δεν απαιτείται άδεια. Συγκεκριμένα, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, δεν απαιτείται άδεια στις περιπτώσεις που το έργο: α) αδειοδοτείται ήδη με άδειες ανοικτού περιεχομένου π.χ. Creative Commons²⁸ ή GFDL, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται από τον Συγγραφέα οι όροι των αδειών αυτών, β) αποτελεί Κοινό Κτήμα (Public Domain), διότι παρήλθε ο χρόνος προστασίας (η ζωή του δημιουργού + 70 χρόνια από τον

.....
²⁸ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις άδειες Creative Commons διαβάστε τον [Οδηγό Αδειών Ανοικτού Περιεχομένου CC](#).

θάνατό του) ή παραιτήθηκε ο δημιουργός του περιουσιακού δικαιώματος, γ) φέρει την ένδειξη Creative Commons Zero (οι δημιουργοί δηλώνουν ότι δεν θα ασκήσουν το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας επί του σημεινόμενου έργου) και δ) φιλοξενείται από ιστότοπο του οποίου οι Όροι Χρήσης επιτρέπουν την αναπαραγωγή και διάθεσή του για εκπαιδευτικούς σκοπούς. ii) Να δημιουργήσετε έργα σε συνεργασία με επαγγελματίες του είδους π.χ. γραφίστες. iii) Να παραπέμψετε σε έργα με υπερ-σύνδεσμο (hyperlink) ή «βαθύ» σύνδεσμο (deep linking) (ΔΕΕ C 466/12).

Σημείωση: Εάν επιλέξετε το τρίτο μοντέλο (παραπομπή στο έργο μέσω υπερ-συνδέσμου), θυμηθείτε ότι εάν το έργο στο οποίο παραπέμπει ο σύνδεσμος αποσυρθεί από την πλατφόρμα που το φιλοξενεί θα πάψει να έχει πρόσβαση σ' αυτό ο αναγνώστης. Επίσης, σε περίπτωση που επιλέξετε έργα που διέπονται από άδειες ανοικτού περιεχομένου μην αμελήσετε να τις αναφέρετε στη λεζάντα ή σε υποσημείωση, εκτός αν γίνεται υπερσύνδεση στον ιστότοπο που φιλοξενεί το έργο (βλ. σσ. 34-35 «Οδηγίες καταγραφής πνευματικής ιδιοκτησίας»).

3. Διαδικασία ορθής αναφοράς-παραπομπής στα έργα που ενσωματώνονται στο σύγγραμμα

3.1 Οδηγίες παραπομπής

Με δεδομένο το γεγονός ότι στο Αποθετήριο δημοσιότητας του ΣΕΑΒ «Αρσινόη» υφίσταται ήδη «[Οδηγός γλωσσικής επιμέλειας για Συγγραφικές Ομάδες έκδοση β'](#)», η παρούσα ενότητα αποσκοπεί στην περιγραφή της ορθής παράθεσης των βιβλιογραφικών παραπομπών και αναφορών όταν το αντικείμενο παραπομπής είναι εικόνα, οπτικοακουστικό έργο (video), φωνογράφημα (τραγούδι) και, εν γένει, καλλιτεχνικό έργο. Σημειώνεται ότι η χρήση βιβλιογραφικών παραπομπών στο σύγγραμμα είναι ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι αφενός μέσω αυτής πληρούται η υποχρέωση του συγγραφέα να αναγνωρίσει την πατρότητα των έργων, σύμφωνα με το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας, αφετέρου επιτρέπει στον αναγνώστη του συγγράμματος να ελέγξει τη χρήση των πηγών και να εξελίξει και τη δική του έρευνα βάσει αυτών. Στο κείμενο που ακολουθεί παρατίθενται γενικές οδηγίες βιβλιογραφικών παραπομπών και αναφορών, οι οποίες εξειδικεύονται παρακάτω, ανά είδος έργου.

Γενικές Οδηγίες: Κατ' αρχήν, να θυμάστε ότι κάθε έργο τέχνης τρίτου δημιουργού θα πρέπει να συνοδεύεται από λεζάντα. Στη λεζάντα παρατίθεται η βιβλιογραφική παραπομπή, ενώ **για καθεμία παραπομπή θα πρέπει να εμφανίζεται και η αντίστοιχη αναφορά στο τέλος** του συγγράμματος. Συνεπώς, οι Συγγραφείς οφείλουν, πλέον της λίστας βιβλιογραφικών αναφορών έργων λόγου, να δημιουργήσουν και μια λίστα βιβλιογραφικών αναφορών καλλιτεχνικών έργων με τίτλο «Λίστα Αναφορών Έργων Τέχνης». Τόσο η σύνταξη των παραπομπών, όσο και των αναφορών θα πρέπει να γίνει σύμφωνα με τα οριζόμενα στο κεφ. 5 του «[Οδηγού γλωσσικής επιμέλειας για Συγγραφικές Ομάδες έκδοση β'](#)» της Δράσης «Κάλ-

λιπος», γι' αυτό συστήνεται, πριν την ανάγνωση του παρόντος, να βεβαιωθείτε ότι έχετε μελετήσει το σύστημα προτεινόμενων παραπομπών και αναφορών της Δράσης.²⁹ Πλην της παραπομπής, εντός της λεζάντας θα πρέπει να υπάρχει και μια σύντομη περιγραφή του έργου. Η περιγραφή αυτή μπορεί να υπάρχει ήδη στην πηγή δημοσίευσης του έργου, ενδέχεται όμως να απαιτείται να αξιοποιήσετε τη δική σας ευρηματικότητα για να αποδώσετε με λόγια το έργο (βλ. σ. 29, «Παράδειγμα παραπομπής σε δικτυακό τόπο με άγνωστο συγγραφέα και χωρίς τίτλο»).

Όταν αντικείμενο παραπομπής-αναφοράς αποτελούν εικόνες: ως «εικόνες» νοούνται τόσο οι φωτογραφίες όσο και οι πίνακες, τα διαγράμματα ή τα σχήματα. Έχοντας υπόψη τη βασική μέθοδος παραπομπής που ισχύει για βιβλία, λεξικά ή εγκυκλοπαιδείες, σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή, και η οποία είναι «Επώνυμο Συγγραφέα, Έτος, Σελίδα», εντός παρενθέσεως, και τη βασική μέθοδος αναφοράς, η οποία είναι «Επώνυμο Συγγραφέα, Αρχικό του ονόματος συγγραφέα. (Έτος). Τίτλος βιβλίου. Τόπος έκδοσης: Εκδότης», θα πρέπει να γίνει η εξής διάκριση: Όταν αντικείμενο παραπομπής αποτελούν δημιουργήματα του ίδιου του συγγραφέα στον οποίο παραπέμπουμε π.χ. σχήματα, διαγράμματα ή πίνακες, τότε η ως άνω μέθοδος παραπομπής-αναφοράς είναι η ενδεδειγμένη. Αντίθετα, όταν αντικείμενο παραπομπής είναι εικόνες (ως προϊόν εικονογράφησης) ή φωτογραφίες, είναι συχνό το φαινόμενο να είναι διαφορετικός ο δημιουργός τους από τον συγγραφέα. Για τον λόγο αυτόν, συστήνεται, πριν από τη δημιουργία της παραπομπής, να εξετάζετε εάν στη σελίδα πνευματικών δικαιωμάτων της πηγής ή στη λεζάντα της εικόνας/φωτογραφίας αναφέρεται κάποιος συντελεστής, ο οποίος έχει αναλάβει την εικαστική-γραφιστική επιμέλεια του συγγράμματος, ή κάποιος φωτογράφος, ο οποίος έχει τα δικαιώματα λήψης των φωτογραφιών. Στην περίπτωση που προσδιορίζεται ο σχεδιαστής ή ο φωτογράφος, θα πρέπει η παραπομπή να συνταχθεί ως ακολούθως «Επώνυμο Φωτογράφου/Σχεδιαστή, Α., Σε Επώνυμο Συγγραφέα, Έτος, Σελίδα», ενώ η βιβλιογραφική αναφορά θα συνταχθεί όπως όπως έχει παρουσιαστεί παραπάνω.

Αντίθετα προς τα ως άνω αναφερθέντα, η μέθοδος παραπομπής-αναφοράς αλλάζει όταν πηγές των εικόνων/φωτογραφιών αποτελούν δικτυακοί τόποι οι οποίοι δεν συνιστούν ηλεκτρονικές πηγές (βιβλιογραφικές βάσεις δεδομένων, τίτλοι ηλεκτρονικών περιοδικών ξένων εκδοτικών οίκων, καταθετήρια κ.ά.), ώστε να ακολουθηθεί η ως άνω διαδικασία, όπως προσωπικές ιστοσελίδες των δημιουργών ή φωτοθήκες (π.χ. fotolia, dreamstime κ.ά.) και αποθετήρια εικόνων (π.χ. flickr). Εν προκειμένω, η εικόνα δεν αποτελεί μαθησιακό αντικείμενο συνοδευτικό ενός άρθρου, κεφαλαίου, βιβλίου κ.ά., αλλά η ίδια είναι ένα από τα τεκμήρια του δικτυακού τόπου, με συνέπεια η παραπομπή-αναφορά να γίνεται απευθείας στον δημιουργό, χωρίς να παρεμβάλλεται ο συγγραφέας. Η εν λόγω διαδικασία είναι πιο απλή, ωστόσο το μειονέκτημα των πηγών που αποτελούν δικτυακούς τόπους συνίσταται στο ότι συχνά ελλείπουν στοιχεία εντοπισμού της πηγής π.χ. τίτλος, δημιουργός ή ημερομηνία. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να παρατεθούν όσα περισσότερα στοιχεία είναι γνωστά, προκειμένου να ταυτοποιηθεί το έργο. Η εξαγωγή πληροφοριών αναφορικά με την εικόνα μπορεί να επιτευχθεί με τους εξής τρόπους:

.....
29 Εννοείται πως το σύστημα APA κατεξοχήν υποδεικνύεται για «θεωρητικά» έργα, δηλαδή έργα που ανήκουν στα θεματικά πεδία των Κοινωνικών και των Ανθρωπιστικών Επιστημών.

- Πατήστε πάνω στην εικόνα.
- Ελέγξτε εάν υπάρχουν πληροφορίες στο κάτω μέρος της εικόνας.
- Ελέγξτε εάν μπορείτε να εξαγάγετε πληροφορίες από τον Ενιαίο Εντοπιστή Πόρων (URL).
- Σε δικτυακούς τόπους, όπως η Wikipedia, τα ως άνω στοιχεία προκύπτουν από το πεδίο «Περιγραφή».

Εάν η εξαγωγή πληροφοριών δεν είναι εφικτή, και ιδίως εάν δεν μπορείτε να εντοπίσετε τον τίτλο της εικόνας, θα πρέπει οι ίδιοι να δημιουργήσετε έναν περιγραφικό τίτλο μικρής έκτασης.

Σημείωση: Όταν η πηγή συνιστά δικτυακό τόπο, θα πρέπει να παρατίθεται στη λεζάντα ο «βαθύς» σύνδεσμος (deep-linking) όπου βρίσκεται η εικόνα, και μάλιστα ενεργός, προκειμένου να μπορεί ο χρήστης να έχει πρόσβαση στην εικόνα χωρίς αναζήτηση. Εναλλακτικά, συστήνεται να παραθέσετε στη λεζάντα την ονομασία του δικτυακού τόπου, στην οποία θα πρέπει να γίνεται υπερσύνδεση π.χ. [Wikimedia](#)³⁰

Όταν αντικείμενο παραπομπής-αναφοράς αποτελούν οπτικοακουστικά έργα: τότε η μέθοδος παραπομπής διαφέρει ανάλογα με το αν πρόκειται για κινηματογραφική ταινία/ντοκιμαντέρ ή για τηλεοπτική σειρά/εκπομπή. Η βασική διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι στη μεν πρώτη περίπτωση δικαιούχος συγγενικών δικαιωμάτων είναι μόνον ο παραγωγός, ενώ στη δεύτερη είναι και ο ραδιοτηλεοπτικός σταθμός. Στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφονται οι διαφορετικές μέθοδοι παραπομπής-αναφοράς ανάλογα με το είδος του οπτικοακουστικού έργου:

.....

30 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία ορθής παραπομπής-αναφοράς διαβάστε το πρότυπο APA (6η έκδοση), πατώντας [εδώ](#)

Είδος Οπτικ/κού Έργου	Παραπομπή	Αναφορά
Κινηματογραφική ταινία / Ντοκιμαντέρ	(Επώνυμο παραγωγού & Επώνυμο Σκηνοθέτη, Έτος Δημοσίευσης).	Επώνυμο Παραγωγού, Α. (Παραγωγός) & Επώνυμο Σκηνοθέτη, Α. (Σκηνοθέτης). (Έτος Δημοσίευσης). <i>Τίτλος Οπτικοακουστικού Έργου</i> (Κινηματογραφική Ταινία/Ντοκιμαντέρ). Πόλη, Χώρα Καταγωγής/Πολιτεία: Στούντιο.
Τηλεοπτική Σειρά	(Επώνυμο Σεναριογράφου & Επώνυμο Σκηνοθέτη, Έτος Δημοσίευσης).	Επώνυμο Σεναριογράφου, Α. (Σεναριογράφος), & Επώνυμο Σκηνοθέτη, Α. (Σκηνοθέτης). (Έτος Δημοσίευσης). Τίτλος Επεισοδίου (Επεισόδιο Τηλεοπτικής Σειράς). Σε Α. Επώνυμο Εποπεύοντος Παραγωγού, (Εποπεύων Παραγωγός), <i>Τίτλος Τηλεοπτικής Σειράς</i> . Πόλη, Χώρα Καταγωγής/Πολιτεία: Ραδιοτηλεοπτικός Σταθμός.
Τηλεοπτική Εκπομπή	(Επώνυμο Παραγωγού & Επώνυμο Παρουσιαστή, Έτος Δημοσίευσης).	Επώνυμο Παραγωγού, Α. (Παραγωγός), & Επώνυμο Παρουσιαστή, Α. (Παρουσιαστής). (Έτος Δημοσίευσης). <i>Τίτλος Τηλεοπτικής Εκπομπής</i> (Τηλεοπτική Εκπομπή). Πόλη, Χώρα Καταγωγής/Πολιτεία: Ραδιοτηλεοπτικός Σταθμός.

Εάν αντικείμενο παραπομπής-αναφοράς είναι απόσπασμα του οπτικοακουστικού έργου, και εφόσον σκοπός της παράθεσής του είναι ο σχολιασμός της ερμηνείας ή εκτέλεσης του δικαιούχου συγγενικών δικαιωμάτων (βλ. σ. 17 «Οπτικοακουστικό και ακουστικό υλικό»), π.χ. ηθοποιού, τραγουδιστή κ.ά., τότε, βάσει των οριζόμενων στο άρθρο 52, ν. 2121/1993, στην παραπομπή θα πρέπει να αναφερθεί και ο δικαιούχος του συγγενικού δικαιώματος ως εξής: «Επώνυμο Δικαιούχου συγγενικού δικαιώματος Α., Σε Επώνυμο Παραγωγού & Επώνυμο Σκηνοθέτη, Έτος Δημοσίευσης». Στην ίδια λογική, αν σκοπός παράθεσης του αποσπάσματος είναι ο σχολιασμός της επιμέρους συνεισφοράς ενός δημιουργού, π.χ. του σεναρίου ή της μουσικής, τότε στη θέση του δικαιούχου συγγενικού δικαιώματος θα αναφερθεί ο σεναριογράφος ή ο μουσικοσυνθέτης, αντίστοιχα. Ανάλογη θα πρέπει να είναι η αντιμετώπιση και όταν αντικείμενο σχολιασμού αποτελεί τηλεοπτική σειρά ή εκπομπή.

Αντικείμενο παραπομπής-αναφοράς αποτελούν φωνογραφήματα (τραγούδια): τότε η βασική μέθοδος παραπομπής είναι «Επώνυμο Στιχουργού & Επώνυμο Συνθέτη, Έτος Δημοσίευσης», εντός παρενθέσεως, και η βασική μέθοδος αναφοράς είναι «Επώνυμο Στιχουργού, Α. (Στιχουργός), & Επώνυμο Συνθέτη, Α. (Συνθέτης). (Έτος Δημοσίευσης). Τίτλος Ακουστικού Έργου [Εκτέλεση από Όνομα Τραγουδιστή]. Σε Τίτλος CD [CD]. Πόλη, Χώρα Καταγωγής/Πολιτεία: Δισκογραφική εταιρεία». Ωστόσο, επειδή στις ΗΠΑ είναι σύνηθες να ονοματίζεται το σύνολο των δημιουργών του φωνογραφήματος ως “songwriters”, όταν χώρα προέλευσης του φωνογραφήματος είναι οι ΗΠΑ, η μέθοδος παραπομπής που

πρέπει να ακολουθηθεί είναι «Επώνυμο Τραγουδοποιού et al. (αν είναι περισσότεροι του ενός), Έτος Δημοσίευσης», εντός παρενθέσεως, και η βασική μέθοδος αναφοράς είναι «Επώνυμο Τραγουδοποιού/-ών, Α. (Έτος Δημοσίευσης). Τίτλος Ακουστικού Έργου [Εκτέλεση από Όνομα Τραγουδιστή]. Σε Τίτλος CD [CD]. Πόλη, Χώρα Καταγωγής/Πολιτεία: Δισκογραφική εταιρεία».

Παραδείγματα

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε έντυπο βιβλίο: «*Η οικογένεια του Καρόλου Δ΄*» Φρανθίσκο Γκόγια, 1800, Ελαιογραφία σε μουσαμά, Μουσείο ντελ Πάδρο (Hagen & Hagen, 2003, σ. 203).

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Hagen, R.M. & Hagen, H. (2003). *Francisco Goya (Taschen Basic Art)*. Cologne, Germany: Taschen.

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε έντυπο βιβλίο (με σχεδιαστές): Πράσινες παρεμβάσεις στο αστικό περιβάλλον την περίοδο 2010-2014 (Καραγιάννη, Ε. & Καψάλη, Μ., Σε Αθανασίου et al., 2015, σ. 100).

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Αθανασίου, Ε., Καραγιάννη, Μ. & Καψάλη, Μ. (2015). *Αστική Βιωσιμότητα και κοινωνία των πολιτών στη συνθήκη της κρίσης: Το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης*. Θεσσαλονίκη, Ελλάδα: ΕΛΚΕ ΑΠΘ.

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε ηλεκτρονικό βιβλίο (με φωτογράφο): Υψηλές πυκνότητες ανάπτυξης στο κέντρο της Θεσσαλονίκης (Φωτιάδης, Μ., Σε Αθανασίου, 2016, σ. 193).

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Αθανασίου, Ε. (2016). *Πόλη και Φύση*. Αθήνα: ΣΕΑΒ. Ανακτήθηκε 21 Νοεμβρίου, 2016, από <http://repository.kallipos.gr/handle/11419/563>

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε δικτυακό τόπο: “Majesty of the coast” (Larssen, χ.η.)

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Larssen, R. (χ.η.). Ανακτήθηκε 21 Νοεμβρίου, 2016, από <https://www.flickr.com/photos/uberdogleg/25045389126/in/explore-2016-02-16/>

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε δικτυακό τόπο με άγνωστο δημιουργό: “Majesty of the coast” (χ.δ., χ.η.).

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Ανακτήθηκε 21 Νοεμβρίου, 2016, από <https://www.flickr.com/photos/uberdogleg/25045389126/in/explore-2016-02-16/>

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε δικτυακό τόπο με άγνωστο συγγραφέα και χωρίς τίτλο: “Snowy Coast” (χ.δ., χ.η.).

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Ανακτήθηκε 21 Νοεμβρίου, 2016, από <https://www.flickr.com/photos/uberdogleg/25045389126/in/explore-2016-02-16/>

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε κινηματογραφική ταινία: Απόσπασμα της κινηματογραφικής ταινίας “Usual Suspects” (McDonnell et al. & Demme, 1995).

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: McDonnell, M. & Singer, B. (Παραγωγοί) & Demme, J. (Σκηνοθέτης). (1995). *Usual Suspects* (Κινηματογραφική Ταινία), Los Angeles, CA: Polygram Filmed Entertainment.

Παράδειγμα λεζάντας με αντικείμενο σχολιασμού το σενάριο: Απόσπασμα της κινηματογραφικής ταινίας “Usual Suspects”, η οποία βραβεύτηκε με Όσκαρ σεναρίου (McQuarrie, C., Σε McDonnell et al. & Demme 1995).

Παράδειγμα λεζάντας με αντικείμενο σχολιασμού την ερμηνεία ηθοποιού: Απόσπασμα της κινηματογραφικής ταινίας “The Miracle Worker”, που χάρισε στην Patty Duke το Όσκαρ β’ γυναικείου ρόλου στα 16 της χρόνια (Duke, P., Σε Playfilm Productions & Penn, 1995).

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Playfilm Productions (Παραγωγός) & Penn, A. (Σκηνοθέτης). (1962). *The Miracle Worker* (Κινηματογραφική Ταινία), CA: Playfilm Productions.

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε τηλεοπτική σειρά: Απόσπασμα της τηλεοπτικής σειράς “Fraiser” (Ackerman & Hall, 1993).

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Ackerman, A. (Σεναριογράφος), & Hall, B. (Σκηνοθέτης). (1993). Here’s Looking at You (Επεισόδιο Τηλεοπτικής Σειράς). Σε S. Dukane, *Fraiser*. Hollywood, California: CBS.

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε τηλεοπτική εκπομπή: Απόσπασμα της τηλεοπτικής εκπομπής “The Ellen DeGeneres Show” (Seligman & DeGeneres, 2014)

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Seligman, M. (Παραγωγός), & DeGeneres, E. (Παρουσιάστρια). (2014). *The Ellen DeGeneres Show* (Τηλεοπτική Εκπομπή). Burbank, California: NBCUniversal.

Παράδειγμα λεζάντας με παραπομπή σε ακουστικό έργο: «Ροκ Μπαλάντα» (Γιαννόπουλος & Βαρδής, 2003).

Παράδειγμα αντίστοιχης αναφοράς: Γιαννόπουλος, B. (Στιχουργός), & Βαρδής, A. (Συνθέτης). (2003). Ροκ Μπαλάντα [Εκτέλεση από Χάρη Αλεξίου & Αντώνη Βαρδή]. Ό, τι έχω στο χαρίζω [CD]. Αθήνα, Ελλάδα: Δισκογραφική εταιρεία: Heaven Music.

3.2 Οδηγίες καταγραφής πνευματικής ιδιοκτησίας

Μια τελευταία υποχρέωση που θα πρέπει να τηρηθεί από τους συγγραφείς είναι η καταγραφή του καθεστώτος πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύει για κάθε εικόνα. Το **καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας** προκύπτει από:

- τις **πολιτικές αδειοδότησης**, τους Όρους Χρήσης ή την άδεια χρήσης, τα οποία αναρτώνται στον δικτυακό τόπο όπου φιλοξενείται η εικόνα, εάν η εικόνα φιλοξενείται σε δικτυακό τόπο,
- τη **σελίδα πνευματικών δικαιωμάτων**, που έπεται της σελίδας τίτλου, εάν η εικόνα φιλοξενείται σε έντυπο ή ηλεκτρονικό βιβλίο (π.χ. σε μορφή pdf ή epub),
- την **άδεια ανοικτού περιεχομένου**, εάν η εικόνα αποτελεί ψηφιακά διατιθέμενο έργο επισήμασμένο με τέτοια άδεια,
- την **άδεια χρήσης** που σας έχει παραχωρήσει ο δημιουργός/δικαιούχος πνευματικών δικαιωμάτων της εικόνας, σε κάθε άλλη περίπτωση.

Ειδικότερα, αναφορικά με τις **παραχωρούμενες άδειες χρήσεις**, όπως ειπώθηκε προηγουμένως, διακρίνονται σε εκείνες οι οποίες περιέχουν μονομερώς προδιατυπωμένους συμβατικούς όρους, απευθύνονται σε απροσδιόριστο αριθμό προσώπων και συνοδεύουν το έργο σε κάθε δημοσίευσή του, και σε εκείνες οι οποίες συντάσσονται από τον δικαιούχο -κατόπιν αιτήματος τρίτου- και απευθύνονται αποκλειστικά στον τελευταίο³¹. Οι **άδειες που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων** είτε συναντώνται στον δικτυακό τόπο που φιλοξενεί το υπό ενσωμάτωση έργο είτε «μαρκάρουν» το έργο (όταν πρόκειται για άδειες ανοικτού περιεχομένου), επιτρέποντας στον χρήστη να ενημερωθεί άμεσα για τις επιτρεπόμενες χρήσεις του, χωρίς ωστόσο το περιεχόμενό τους να είναι δεκτικό διαπραγμάτευσης. Αντίθετα, οι **άδειες που απευθύνονται σε συγκεκριμένο χρήστη**, να μην προϋποθέτουν/απαιτούν προηγούμενη πρόσκληση για επικοινωνία από πλευράς του χρήστη, ωστόσο έχουν το πλεονέκτημα ότι του παρέχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσει το κείμενο της άδειας σε συνεργασία με τον αδειοδότη.

Στην τελευταία περίπτωση, σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσει η **διατύπωση του αιτήματος που θα υποβάλετε**. Εάν, παραδείγματος χάριν, αιτηθείτε απλώς την αποστολή άδειας χρήσης, χωρίς να θέσετε στον αδειοδότη ερώτημα σχετικό με τις καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας που επιθυμεί να διέπει το έργο του, τότε εξαρτάται από τον ίδιο εάν θα αναφερθεί στο ζήτημα αυτό ή όχι. Επίσης, εάν δεν αναφερθείτε συγκεκριμένα στις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος που επιθυμείτε να ασκήσετε, ενδέχεται ο αδειοδότης να μην τις εξειδικεύσει ή να τις εξειδικεύσει, αλλά να μην περιλάβει κάποιες εξουσίες που εσείς επιθυμείτε να ασκήσετε π.χ. εξουσία τροποποίησης, και τις οποίες, εάν είχατε έλθει σε συνεννόηση μαζί του, θα σας τις είχε επιτρέψει. Οι αδειοδότες που είναι εξοικειωμένοι με την παραχώρηση αδειών χρήσης αναφέρονται σαφώς τόσο στο καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας που επιθυμούν να ισχύσει για το έργο τους, όσο και στις επιτρεπόμενες χρήσεις του, ενώ είθισται να παρέχουν και εν γένει πληροφορίες σχετικά με το έργο π.χ. τίτλος, μέγεθος κ.ά. Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν κυρίως οι επαγγελματίες του είδους, δηλαδή οι εκδότες, οι οποίοι διαθέτουν πρότυπα αδειών χρήσης επεξεργασμένα από νομικούς. Επειδή, ωστόσο, είναι πιθανόν να έλθετε σε επαφή με δημιουργούς που δεν είναι εξοικειωμένοι με τη νομική ορολογία και προκειμένου να μην υπάρξουν ασάφειες ή παρεξηγήσεις, συστήνεται να υιοθετήσετε τα [«Υποδείγματα Αιτήματος για Παροχή Άδειας Εκμετάλλευσης»](#) που διατίθενται στο Αποθετήριο δημοσιότητας του ΣΕΑΒ «Αρσινόη». Εντούτοις, εάν δεν επιθυμείτε να υιοθετήσετε τα Υποδείγματα του Αποθετηρίου, θυμηθείτε ότι θα πρέπει στο αίτημά σας να αναφέρετε το έργο που σκοπεύετε να ενσωματώσετε, τις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος που προτίθεστε να ασκήσετε, τον σκοπό της εκμετάλλευσης, την άδεια Creative Commons που έχετε επιλέξει να διέπει το σύγγραμμα, όπως επίσης και τη δυνατότητα του υποψήφιου αδειοδότη: α) να υπαχθεί στην ίδια άδεια, β) να επιλέξει άλλη άδεια ανοικτού περιεχομένου απ' αυτήν που επιλέξατε εσείς και γ) να ισχύσει η πνευματική ιδιοκτησία (Copyright) για το έργο του. Διαφορετικά, θα ισχύσει το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας που εσείς οι ίδιοι έχετε επιλέξει για το σύγγραμμά σας.

31 Τέτοιες αποτελούν και οι άδειες ανοικτού περιεχομένου.

Επανερχόμενοι στο ζήτημα της καταγραφής του καθεστώτος πνευματικής ιδιοκτησίας που διέπει το έργο, σας παρέχεται η **δυνατότητα να παραθέσετε το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας ή σε πλήρη ανάπτυξη ή συνοπτικά**. Εάν επιλέξετε τον πρώτο τρόπο, θα πρέπει να δημιουργήσετε υποσημείωση, ο ανωφερής αριθμητικός δείκτης της οποίας θα βρίσκεται στη λεζάντα. Αντίθετα, εάν δηλαδή επιλέξετε τον δεύτερο τρόπο, θα πρέπει να παραθέσετε στο τέλος της αναφοράς, εντός παρενθέσεως, είτε την άδεια ανοικτού περιεχομένου, εάν το έργο «μαρκάρεται» με τέτοιου είδους άδεια, είτε το γεγονός ότι αποτελεί κοινό κτήμα, εάν το έργο έχει περιπέσει στον δημόσιο τομέα, πάντα σε κωδικοποιημένη μορφή.

Σημείωση: Προκειμένου να γίνουν αντιληπτές οι άδειες από τους αναγνώστες, θα πρέπει να παρατεθούν στην πλήρη και συντομευμένη τους μορφή στον Πίνακα συντομεύσεων-ακρωνυμίων του συγγράμματος.

Παρομοίως, εάν επιλέξετε έργο για το οποίο (ισχύει ότι) ο δημιουργός/δικαιούχος πνευματικής ιδιοκτησίας επιθυμεί να συνεχίσει να προστατεύεται από την πνευματική ιδιοκτησία (Copyright), χωρίς περιορισμούς, τότε θα πρέπει να υιοθετήσετε τη φράση και τον συμβολισμό που προτάθηκε από τη Σύμβαση του Μπουένος Άιρες (1910) και τη Σύμβαση της Γενεύης (1951) αντίστοιχα. Ακολουθούν σχετικές προτάσεις:

I. Creative Commons

- Attribution (Αναφορά δημιουργού): CC BY
- Attribution & Share Alike (Αναφορά-Παρόμοια Διανομή): CC BY-SA
- Attribution & No Derivatives (Αναφορά-Όχι Παράγωγα): CC BY-ND
- Attribution & Non-Commercial use (Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση): CC BY-NC
- Attribution & Non-Commercial use & Share-Alike (Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση-Παρόμοια Διανομή): CC BY-NC-SA
- Attribution & Non-Commercial use & No Derivatives (Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα): CC BY-NC-ND
- Zero (Μηδέν): CC0

II. Copyright

Copyright © Δικαιούχος Πνευματικής Ιδιοκτησίας. All Rights Reserved. Reproduced [or Adapted] with permission.

III. GNU Free Documentation License (Άδεια Ελεύθερης Τεκμηρίωσης GNU): **GFDL**

IV. Public Domain Mark (Ενδειξη Κοινού Κτήματος): **PDM**

V. Public Domain: **PD**

Σημείωση: Εάν το έργο αναπαράγεται/διατίθεται βάσει μιας προδιατυπωμένης άδειας, που υφίσταται στο διαδίκτυο, θα πρέπει να ακολουθήσετε τον πρώτο τρόπο, ως εξής: Στην υποσημείωση θα αναφέρετε «Για να διαβάσετε την άδεια χρήσης που διέπει το παρόν έργο πατήστε εδώ», όπου στη λέξη «εδώ» θα εισαγάγετε υπερσύνδεση, η οποία θα ανακατευθύνει τον χρήστη στη διεύθυνση που φιλοξενεί την άδεια χρήσης.

Ακολουθούν ορισμένες προτάσεις αναφορών και υποσημειώσεων που αφορούν έργα που: α) διέπονται από την πνευματική ιδιοκτησία (Copyright), β) αδειοδοτούνται με άδειες ανοικτού περιεχομένου και γ) αποτελούν Κοινό Κτήμα (Public Domain). Ειδικότερα, ως προς τις υποσημειώσεις, επισημαίνεται ότι εάν μια άδεια δεν έχει μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα π.χ. GFDL, τότε θα παρατεθεί στα αγγλικά.

Παραδείγματα αναφορών:

Παράδειγμα αναφοράς στην οποία ισχύει το Copyright στα αγγλικά και στα ελληνικά: Hagen, R.M. & Rainer H. (2003). *Francisco Goya (Taschen Basic Art)*. Germany: Taschen (Copyright © Taschen. All Rights Reserved. Reproduced [or Adapted] with permission).

Καλλινίκου, Δ. (2005). Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα (2η εκδ.). Αθήνα, Ελλάδα: Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλα (Copyright © Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλα. All Rights Reserved. Αναπαραγωγή [ή Προσαρμογή] με άδεια).

Παράδειγμα αναφοράς όταν ισχύει CC BY-SA: Hagen, R.M. & Rainer H. (2003). *Francisco Goya (Taschen Basic Art)*. Germany: Taschen (CC BY-SA 4.0).

Παράδειγμα αναφοράς όταν ισχύει Public Domain: Hagen, R.M. & Rainer H. (2003). *Francisco Goya (Taschen Basic Art)*. Germany: Taschen (PD).

Παραδείγματα υποσημειώσεων:

Παράδειγμα υποσημείωσης όταν ισχύει το Copyright: «Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή χωρίς γραπτή άδεια του δημιουργού ή/και του εκδότη. Copyright © Taschen. All Rights Reserved. Αναπαραγωγή [ή Προσαρμογή] κατόπιν αδείας».

Παράδειγμα υποσημείωσης όταν ισχύει CC BY-SA: «Το παρόν έργο αδειοδοτείται υπό τους όρους της άδειας Creative Commons Αναφορά-Παρόμοια Διανομή 4.0 (Attribution & Share Alike, BY-SA)».

Παράδειγμα υποσημείωσης όταν ισχύει GFDL: «Το παρόν έργο αδειοδοτείται υπό τους όρους της άδειας GNU Free Documentation License (GFDL)».

Παράδειγμα υποσημείωσης όταν ισχύει Public Domain: «Το παρόν έργο αποτελεί Κοινό Κτήμα (Public Domain)».

Σημείωση: Μην ξεχάσετε να αναφέρετε στο τέλος της υποσημείωσης, πριν από την παρένθεση, τον αριθμό της έκδοσης της άδειας χρήσης, σύμφωνα με τα προηγούμενα παραδείγματα.

Σημείωση: Εάν η παραπάνω μέθοδος παραπομπής-αναφοράς σας φαίνεται ιδιαίτερα κοπιώδης και εφόσον δεν προτιμάτε να σχολιάσετε το έργο στη λεζάντα, προτείνεται, εναλλακτικά, να ακολουθήσετε τη μέθοδο που περιγράφεται [εδώ](#)

4. Οδηγίες αναζήτησης εικόνων που αδειοδοτούνται με άδειες ανοικτού περιεχομένου

4.1 Google Images

Αναζητήστε εικόνες που είτε αδειοδοτούνται με άδειες ανοικτού περιεχομένου είτε αποτελούν κοινό κτήμα, μέσω της μηχανής αναζήτησης Google, ως εξής: Καταγράψτε το είδος της εικόνας που επιθυμείτε να ενσωματώσετε στο σύγγραμμά σας στην μπάρα «Αναζήτηση». Ακολουθώντας, πατήστε επάνω στο πεδίο «Εικόνες». Στο σημείο αυτό θα εμφανιστεί πλήθος εικόνων, από τις οποίες άλλες διατίθενται με Ανοικτή Πρόσβαση και άλλες όχι. Προκειμένου να διακριθούν οι μεν από τις δε, αρχικά επιλέξτε το πεδίο «Εργαλεία Αναζήτησης» και αμέσως μετά επιλέξτε το πεδίο «Δικαιώματα χρήσης». Το τελευταίο πεδίο υποδιακρίνεται σε περισσότερα πεδία ανάλογα με το είδος της χρήσης στο οποίο επιθυμείτε να προβείτε. Συστήνεται να επιλέξετε είτε το υποπεδίο «Με επισήμανση για εκ νέου χρήση» είτε το υποπεδίο «Με επισήμανση για εκ νέου χρήση με τροποποίηση», στην περίπτωση που επιθυμείτε να τροποποιήσετε την εικόνα.

Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι είναι δυνατή και η **αντίστροφη αναζήτηση εικόνων**, δηλαδή η αναζήτηση της ιστοσελίδας που φιλοξενεί μια εικόνα, βάσει αυτής, με σκοπό την εξαγωγή πληροφοριών. Η εν λόγω αναζήτηση γίνεται ως εξής: Πατήστε στα δεξιά της μηχανής αναζήτησης Google το πεδίο «Εικόνες». Σ' αυτό το σημείο η μπάρα της «Αναζήτησης» θα αποκτήσει το εικονίδιο της φωτογραφικής μηχανής· πατώντας σ' αυτό θα εμφανιστεί το πεδίο «Αναζήτηση βάσει εικόνας». Εν προκειμένω, υπάρχουν δύο επιλογές: είτε θα επικολλήσετε τη διεύθυνση του Ενιαίου Εντοπιστή Πόρων (URL) της εικόνας είτε θα μεταφορτώσετε την εικόνα. Εάν μετά την επίσκεψη της ιστοσελίδας που φιλοξενεί την εικόνα, διαπιστώσετε ότι δεν υπάρχουν διαθέσιμες επαρκείς πληροφορίες για την εικόνα ή ότι δεν αναπαράγεται-διατίθεται με Ανοικτή Πρόσβαση, μπορείτε να επιλέξετε το πεδίο «Οπτικά πανομοιότυπες εικόνες» και να ακολουθήσετε την περιγραφείσα στην προηγούμενη παράγραφο διαδικασία, προκειμένου να εντοπίσετε μια εικόνα που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του «[Οδηγού δημιουργίας Πρωτογενούς Υλικού](#)».

Σημείωση: Εάν η εικόνα που σας ενδιαφέρει υπάρχει σε ηλεκτρονικό βιβλίο, από τις βιβλιογραφικές αναφορές του οποίου, ωστόσο, δεν προκύπτει η πηγή της, μπορείτε να ακολουθήσετε την εξής διαδικασία, προκειμένου να εξαγάγετε πληροφορίες γι' αυτήν:

- Στην αρχική σελίδα της Google πατήστε το πεδίο «Εικόνες», πάνω δεξιά στη σελίδα.
- Πατήστε το εικονίδιο της φωτογραφικής μηχανής στην μπάρα «Αναζήτηση».
- Επιλέξτε τη φράση «Μεταφόρτωση εικόνας», αφού προηγουμένως αντιγράψετε την εικόνα και την επικολλήσετε σε ένα πρόγραμμα «Ζωγραφικής».

Ως προς την **ορθή παραπομπή των εικόνων που εντοπίζονται μέσω της μηχανής αναζήτησης Google Images**, θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η Google δεν αποτελεί τον δικαιούχο πνευματικών δικαιωμάτων των εικόνων αυτών, εξαιρουμένων των περιπτώσεων εκείνων όπου, στη διεύθυνση του Ενιαίου Εντοπιστή Πόρων (URL), περιέχεται η φράση google.com ή όταν τα πνευματικά δικαιώματα συνδέονται σαφώς με την Google. Ως εκ τούτου, μετά τον εντοπισμό της εικόνας που σας ενδιαφέρει, θα πρέπει να λάβετε μέριμνα για τον εντοπισμό του δημιουργού/δικαιούχου πνευματικών δικαιωμάτων. Πληροφορίες σχετικές με τις εικόνες, όπως ο δημιουργός, ο τίτλος, το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας που τις διέπει κ.ά., αναφέρονται στην ιστοσελίδα που τις φιλοξενεί, την οποία μπορείτε να εντοπίσετε πατώντας στα δεξιά της εικόνας που έχετε επιλέξει και, συγκεκριμένα, στο πεδίο «Επίσκεψη σελίδας». Στο σημείο αυτό συστήνεται να **αποφύγετε την ενσωμάτωση εικόνων για τις οποίες δεν υπάρχουν επαρκείς πληροφορίες**.

4.2 Δικτυακοί τόποι αναζήτησης εικόνων πλέον της Google

Αναζητήστε εικόνες:

- **Στον δικτυακό τόπο [Flickr](#)** Επιλέγοντας να κάνετε Σύνθετη Αναζήτηση μπορείτε να τσεκάρετε το κουτί που φέρει τον τίτλο “Only search within Creative Commons licensed content”. Αυτή η αναζήτηση θα έχει ως αποτέλεσμα να εμφανιστούν **εικόνες που αδειοδοτούνται μόνο με άδειες Creative Commons**. Εναλλακτικά πατήστε [εδώ](#)
- **Ελεύθερες προς χρήση στον δικτυακό τόπο [morgueFile](#)**
- **Στον δικτυακό τόπο [Wikimedia Commons](#)** Πρόκειται για ένα Αποθετήριο ψηφιακών αρχείων με εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Οι **εικόνες** που θα εντοπίσετε σ’ αυτό το Αποθετήριο είτε αποτελούν **κοινό κτήμα** είτε αδειοδοτούνται από τον δημιουργό με μια **από τις άδειες Creative Commons: Αναφορά-Παρόμοια Διανομή (Attribution & Share Alike, BY-SA) ή Αναφορά δημιουργού (Attribution, BY)**.
- **Μέσω της μηχανής αναζήτησης [Bing](#)** Η εν λόγω μηχανή αναζήτησης διαθέτει πεδίο «Αναζήτηση» το οποίο φιλτράρει τις εικόνες βάσει της άδειας χρήσης (πατήστε [εδώ](#)).

- Που αναπαράγονται-διατίθενται με άδειες Creative Commons, αξιοποιώντας τους δικτυακούς τόπους που αναφέρονται στον δικτυακό τόπο του Οργανισμού [Creative Commons](#) και εγκαταστήστε την πρόσθετη μηχανή αναζήτησης CC στον φυλλομετρητή ιστοσελίδων (browser).

Σημείωση: Διαβάζετε πάντα τις άδειες ανοικτού περιεχομένου με τις οποίες αναπαράγονται-διατίθενται τα έργα που ενδιαφέρεστε να ενσωματώσετε στο σύγγραμμά σας. Είναι απαραίτητο να σεβαστείτε τους όρους με τους οποίους επιτρέπει ο δημιουργός να χρησιμοποιήσετε το έργο του.

5. Μέθοδο επισήμανσης του συγγράμματος με μια άδεια Creative Commons

Προκειμένου να μαρκάρετε το έργο σας με μια άδεια Creative Commons, **επισκεφτείτε την ιστοσελίδα [CC license chooser](#)** Με τη χρήση της ιστοσελίδας αυτής μπορείτε να επιλέξετε την άδεια χρήσης που προσιδιάζει στις δικές σας απαιτήσεις και ανάγκες. Παράλληλα, απαντώντας στις ερωτήσεις στον πίνακα «**Χαρακτηριστικά άδειας**», και συμπληρώνοντας τα πεδία στον πίνακα «**Βοήθησε τους άλλους να σε αναφέρουν**», δημιουργείται αυτόματα η γραφική παράσταση της άδειας που επιλέξατε και το κείμενο που τη συνοδεύει.

5.1 Δημιουργία περιγραφικού κειμένου και γραφικής παράστασης

Συμβουλές και επεξηγηματικές εικόνες με σκοπό τη διευκόλυνση των Συγγραφέων κατά την υποβολή των απαντήσεων και τη συμπλήρωση των πεδίων:

Στον πρώτο πίνακα, προσδιορίστε τα χαρακτηριστικά που επιθυμείτε να φέρει η άδεια χρήσης CC, δηλαδή, αφενός το εάν επιθυμείτε να υποστεί έργο σας τροποποιήσεις και αφετέρου το εάν επιθυμείτε να αποτελέσει το έργο σας αντικείμενο εμπορικής εκμετάλλευσης. **Η Δράση «Κάλλιπος» συστήνει στους συγγραφείς τις άδειες Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-SA 4.0) και Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-ND 4.0).** Ως εκ τούτου, εάν επιθυμείτε την υιοθέτηση της 1^{ης} άδειας, η οποία επιτρέπει την αναπαραγωγή, διανομή, παρουσίαση στο κοινό αλλά και τροποποίηση του έργου του δημιουργού, υπό τον όρο το παράγωγο έργο να διανεμηθεί με την ίδια άδεια, στη μεν πρώτη ερώτηση «Θα επιτρέψετε τροποποιήσεις στο έργο σας να διαμοιράζονται;» θα απαντήσετε καταφατικά «Ναι, υπό την προϋπόθεση ότι οι άλλοι αδειοδοτούν με Παρόμοια Διανομή», ενώ, εάν επιθυμείτε την υιοθέτηση της 2ης συνιστώμενης άδειας, η οποία επιτρέπει στον χρήστη την άσκηση των παραπάνω εξουσιών πλην της εξουσίας τροποποίησης του έργου του δημιουργού, θα απαντήσετε αρνητικά «Όχι». Αντίθετα, αναφορικά με τη δεύτερη ερώτηση «Να επιτρέπονται εμπορικές χρήσεις του έργου σας;», η απάντηση θα πρέπει να είναι πάντα αρνητική «Όχι».

Στον δεύτερο πίνακα, «Βοήθησε τους άλλους να σε αναφέρουν», είναι εξαιρετικά σημαντικό να συμπληρωθούν τα πεδία του, δεδομένου ότι κατ' αυτόν τον τρόπο **σχηματίζονται μεταδεδομένα**, που αφενός καθιστούν δυνατή την απευθείας παραπομπή στο έργο σας (με το πάτημα του ονόματος του δημιουργού ανακατευθύνεται ο χρήστης στον δικτυακό τόπο που φιλοξενεί το έργο σας), αφετέρου καθιστούν δυνατή την ανάγνωση των όρων της άδειας χρήσης [με το πάτημα του ονόματος της άδειας ο χρήστης ανακατευθύνεται στο εισαγωγικό μέρος της άδειας χρήσης (Commons Deed)]. Εν προκειμένω, θα πρέπει να συμπληρώσετε τα εξής: στο πεδίο «**Τίτλος έργου**», τον τίτλο του έργου σας, στο πεδίο «**Αποδώστε το έργο σε όνομα**», το όνομα και το επώνυμό σας και στο πεδίο «**Αποδώστε το έργο σε διεύθυνση ιστοσελίδας**», τη διεύθυνση <http://repository.kallipos.gr> Αντίστοιχα, από τις προτεινόμενες επιλογές στο πεδίο «**Είδος έργου**», θα πρέπει να επιλέξετε τον όρο «**Κείμενο**» και στο πεδίο «**Σήμα αδειάς**», τον όρο «**HTML+RDFa**».

Σημείωση: Στο πεδίο «**Σήμα Αδειάς**», εάν δεν σας ενδιαφέρει να προστεθεί το μεταδεδομένο που προβλέπει τη διεύθυνση ιστοσελίδας, επιλέξτε τον όρο «**Εκτός Σύνδεσης**».

Σημείωση: Εάν επιθυμείτε να διορθώσετε το όνομα του Συγγραφέα ή να επιλέξετε άλλου είδους άδεια, μην διορθώσετε το περιγραφικό κείμενο. Θα πρέπει να διορθώσετε το πεδίο του 2^{ου} πίνακα «**Αποδώστε το έργο σε όνομα**» ή, αντίστοιχα, τις απαντήσεις που υποβάλατε στον 1^ο πίνακα. Αλλιώς, θα χαθεί η υπερσύνδεση.

Στη συνέχεια, θα πρέπει να αντιγράψετε και να επικολλήσετε στο σύγγραμμά σας τη γραφική παράσταση και το κείμενο που εμφανίζεται κάτω από τον τελευταίο πίνακα «**Έχετε ιστοσελίδα;**». Στο σημείο αυτό μπορείτε να επεξεργαστείτε το περιγραφικό κείμενο, ώστε να ταιριάζει με τις ανάγκες σας. Παραδείγματος χάριν, εάν στο σύγγραμμα υπάρχουν έργα που α) διέπονται από άλλου είδους άδειες Ανοικτής Πρόσβασης, β) διέπονται από την πνευματική ιδιοκτησία (Copyright) ή γ) έχουν περιπέσει στον δημόσιο τομέα, μπορείτε να προσθέσετε στην αρχή του περιγραφικού κειμένου τη φράση «*Εκτός από όπου ορίζεται διαφορετικά*». Επίσης, αφού τοποθετήσετε τον τίτλο του συγγράμματος εντός εισαγωγικών, μετατρέψτε το οριστικό άρθρο τον σε τη, εάν είστε γυναίκα. Ακολουθεί σχετικό παράδειγμα:

*Εκτός από όπου ορίζεται διαφορετικά, το έργο με τίτλο «Περιορισμοί του περιουσιακού δικαιώματος στην Εκπαίδευση και στην Έρευνα» από τη δημιουργό **Αικατερίνη Βράττη** διατίθεται με την άδεια [Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)*

Σημείωση: Δεν συνιστάται η προσθήκη υδατογραφήματος ή διάστιξης στις εικόνες του συγγράμματος, δεδομένου ότι εμποδίζει την επαναχρησιμοποίησή τους, και, κατ' επέκταση, έρχεται σε αντίθεση με τον σκοπό εφαρμογής των αδειών χρήσης CC.

Χαρακτηριστικά άδειας

Οι επιλογές σας σε αυτόν τον πίνακα θα ενημερώσουν και τους άλλους πίνακες σε αυτή τη σελίδα.

Θα επιτρέψετε τροποποιήσεις στο έργο σας να διαμοιράζονται;

☐ Ναι
 ☐ Όχι

☒ Ναι, εφόσον οι άλλοι αδειοδοτούν με Παρόμοια Διανομή

Να επιτρέπονται εμπορικές χρήσεις του έργου σας;

☐ Ναι
 ☒ Όχι

Επιλεγμένη Άδεια

Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές

Αυτή δεν είναι άδεια Ελεύθερων Έργων Κουλτούρας *

Βοήθησε του άλλους να σε αναφέρουν!

Αυτό το τμήμα είναι προαιρετικό, αλλά η συμπλήρωσή του θα προσθέσει μηχανικώς αναγνώσιμα μεταδεδομένα στον προτεινόμενο κώδικα HTML!

Τίτλος έργου

Αποδώστε το έργο σε όνομα

Αποδώστε το έργο σε διεύθυνση ιστοσελίδας

Σύνδεσμος αρχικού έργου

Σύνδεσμος URL για άλλες παραχωρήσεις

Είδος έργου

Σήμα άδειας

Έχετε ιστοσελίδα;

Το έργο με τίτλο "Περιορισμοί του πτεριουσικου δικαιωματος στην Εκπαίδευση και στην Έρευνα" από τον δημιουργό **Αικατερίνη Βράττη** διατίθεται με την άδεια **Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές**.

Αντιγράψτε αυτόν τον κώδικα και γνωστοποιείστε στους επισκέπτες σας!

```
<a rel="license" href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/"></a><br />Το έργο με τίτλο <span xmlns:dct="http://purl.org/dc/terms/"
```

☒ Κανονικό εικονίδιο
 ☐ Συμπίεσμένο εικονίδιο

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Γαρουφαλιά, Ό. (2005). Η εικόνα του ατόμου και η αποτύπωση αυτής σε έργα πνευματικής ιδιοκτησίας. *Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου*, 491-492.
- Καλλινίκου, Δ. (2005). *Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα*, 2η έκδ. Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας.
- Καλλινίκου, Δ. (2007). *Το μέλλον της πνευματικής ιδιοκτησίας και οι άδειες Creative Commons*. Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2016, από http://cc.eear.eu/webfm_send/18
- Κουμάντος, Γ. (2002). *Πνευματική Ιδιοκτησία*, 8η έκδ.. Αθήνα-Κομοτηνή: εκδ. Αντ. Σάκκουλα.
- Μάνθος, Α. (2015). *Πνευματική Ιδιοκτησία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μαρίνος, Θ. (2003). Περιορισμοί και Εξαιρέσεις από το Δικαίωμα Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Στο Θ. Μαρίνος, *Κοινωνία των Πληροφοριών και Πνευματική Ιδιοκτησία* (σ. 97). Αθήνα-Κομοτηνή: εκδ. Αντ. Σάκκουλα.
- Ορφανά έργα (2013). Ανακτήθηκε από <http://www.opi.gr/index.php/genikes-plirofories-pi/orfana-erga>
- Περιορισμοί και Εξαιρέσεις του Δικαιώματος Πνευματικής Ιδιοκτησίας (2013). Έκδοση 1.0. Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2016, από <http://tinyurl.com/hr834uz>
- Crews, K. (2011). *Copyrights, Museum, and Licensing of Art Images* (pp. 5-6). Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2016, από http://www.kressfoundation.org/uploadedFiles/Sponsored_Research/Research/Crews_Copyright_Museums_LicensingArtImages.pdf
- George, M. (2005). *Looking at the Renaissance*. London: Taylor & Francis.
- Hawkins, S. (2011). *Copyright Fair Use and How it Works for Online Images*. Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2016, από <http://www.socialmediaexaminer.com/copyright-fair-use-and-how-it-works-for-online-images/>
- Miranda, C. (2016). *Art Media ARTNEWS*. Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2016, από <http://www.artnews.com/2013/05/13/photography-in-art-museums/>
- Stim, R. (2010). *Copyright Overview*. Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2016, από <http://fairuse.stanford.edu/overview/fair-use/disagreements-over-fair-use-when-are-you-likely-to-get-sued/>
- Stock photography. (n.d.). Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2016, από Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Stock_photography
- What is copyright? (n.d.). Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2016, από <http://www.rightsdirect.com/international-copyright-basics/>